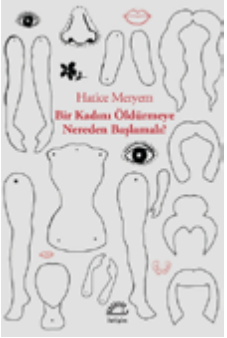

Bir Kadını Öldürmeye Nereden Başlamalı?, İletişim Yayınları'ndan...

gazete duvar
kitaP.
SAYI: 85 YIL: 2

Altay Öktem'in mahallesi: Yalan Yanlış Hayatlar

4
Yalan Yanlış Hayatlar: Altay Öktem'in sokakları

8
Altay Öktem: Güvenli alandan çıkmak gerek
Okan Çil

14
Gürültülü Yalnızlık: Yok etmenin hazzı
Emek Erez

21
Cumhuriyet'in ilk yılları: Çinli misafirler
Soner Sert

25
Bir hikâye hizmetlisi: Feride Çetin
Erhan Yılmaz

29
Osmanlı'nın eşcinsel şairi: Enderunlu Fâzıl
Okan Çil

38
Etkinlik - Yeni Çıkanlar - Çok Okunanlar

gazete duvar kitaP.

Sayı: 85 | Kasım 2019

Yayın Sahibi
AND Gazetecilik ve Yayıncılık, San. ve Tic. A.Ş. adına
Vedat Zencir

Genel Yayın Yönetmeni
Ali Duran Topuz

İcra Kurulu Başkanı ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Ömer Araz

Yazı İşleri Müdürü
Cennet Sepetci / Anıl Mert Özsoy

Katkıda Bulunanlar
Anıl Mert Özsoy, Okan Çil, Emek Erez, Soner Sert, Erhan Yılmaz

Kapak Fotoğrafı: Berkay Öktem

Yönetim Yeri:
Maslak Mahallesi Ahi Evran Cad.
Nazmi Akbacı İş Merkezi 233-234
Sarıyer/İstanbul
Santral (212) 3463601, Faks (212) 3463635
e-mail: info@gazeteduvar.com.tr
Duvar Kitap'ta yayımlanan yazı, haber ve fotoğrafların her türlü telif hakkı AND Gazetecilik ve Yayıncılık Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye aittir. İzin alınmadan, kaynak gösterilmeden ve link verilmeden iktibas edilemez.

Merhaba
Bu sayımızda kapağımıza şair-yazar Altay Öktem'i taşıdık. Fitilli Meyhane'de bir cinayetle başlayan Yalan Yanlış Hayatlar tam da ismiyle müsemma bir şekilde, herkesin birbirini tanıdığı rivayet edilen bir mahallede, kimsenin kimseyi görmediği, 'raconun' bu kez tersten kesildiği, aksiyonu, kahramanı, tantanası bol, alışılageldik kurgu anlayışını yıkan cesareti ve 'içeriden', mahallenin göbeğinden eleştirel ve çok katmanlı bir yapıya sahip, gerçekliğin risklerinden ve yeni dünyanın krizlerinden korkmayan bir anlatı olarak Altay Öktem'in ustalık eserleri arasında yer alıyor.
Okan Çil, Altay Öktem'le yeni romanını ve günümüz edebiyat üzerine düşüncelerini konuştu.

Bohumil Hrabal'ın Notos Kitap tarafından yayımlanan "Gürültülü Yalnızlık" adlı kitabı her okurun farklı bir bağlam yakalayabileceği çok katmanlı bir metin... Emek Erez inceledi.

Giray Fidan'ın "Cumhuriyet'in Çinli Misafirleri" kitabı İş Bankası Kültür Yayınları tarafından raflarda yerini aldı. "Cumhuriyet'in Çinli Misafirleri", Çin'in entelektüel, siyasetçi, diplomat ve reformcuları arasında yer alan Hu Hanmin, Hu Shiqing, Alfred Sze ve He Yaozu, Cai Hesen gibi isimlerin kaleme aldıkları kitapçıklar, makaleler ve gazete yazılarını içermesinin yanında iki ülkenin ortak tarihinde bilinmeyen bir sayfayı da aralıyor. Soner Sert'in kaleminden...

Feride Çetin yazıyla, doğayla, mücadeleyle kurduğu ilişkiyle yakından takip edilmesi gereken bir yazar. Kendinden yola çıkıp hayatı ve kimliğini inşa etmek isteyen okurların gözünden kaçmaması gereken bir kitap, annemiz aşktır. Erhan Yılmaz yazdı.

Eşcinsel bir şair olan Enderunlu Fâzıl eserleriyle Osmanlı İmparatorluğu'nda LGBT edebiyatıyla ilgili nadir örneklerden birini oluşturur. "Defter-i Aşk", "Hûbannâme", "Zenannâme", "Çenginâme" ve "Divan" kitapları olan Enderunlu Fâzıl'ın "Güzel Oğlanlar Kitabı" Sel Yayınları tarafından yayımlandı. Okan Çil, Enderunlu Fâzıl'ı anlattı.

Marifet iltifata tabidir.

İyi okumalar.

Anıl Mert Özsoy

Yalan Yanlış Hayatlar: Altay Öktem'in sokakları

Fitilli Meyhane'de bir cinayetle başlayan Yalan Yanlış Hayatlar tam da ismiyle müsemma bir şekilde, herkesin birbirini tanıdığı rivayet edilen bir mahallede, kimsenin kimseyi görmediği, 'raconun' bu kez tersten kesildiği, aksiyonu, kahramanı, tantanası bol, alışılageldik kurgu anlayışını yıkan cesareti ve 'içeriden', mahallenin göbeğinden eleştirel ve çok katmanlı bir yapıya sahip, gerçekliğin risklerinden ve yeni dünyanın krizlerinden korkmayan bir anlatı olarak Altay Öktem'in ustalık eserleri arasında yer alıyor.

Anıl Mert Özsoy

"Yanlış hayat doğru yaşanmaz."

Adorno

Bugüne kadar kaleme aldığı eserlerle Türkçe edebiyatta kendi okurunu ve üslubunu keskin bir şekilde yaratmış olan şair-yazar Altay Öktem'in son romanı Yalan Yanlış Hayatlar Doğan Kitap tarafından yayımlandı.

Grotesk unsurlara metinlerinde sıkça yer veren Öktem son romanında gizemli bir hesaplaşmayı kaleme alıyor. Öktem okurlarının hiç de yabancısı olmadığı gerçekçilik bu kez kendisini bir mahallede ve o mahallenin etrafına kümelenmiş bir dizi mekanda gösteriyor. Meyhanede demlenenle, evlerde dedikodu yapanlar; bakkalda kırıştıranla, pavyonda para ezenler; eceliyle ölenle, bok yoluna gidenler birbirine karışıyor.

Her daim sokağın içinde olan ve yeraltı kültürünü yakından tanıyan Altay Öktem dili, atmosferi ve gerilimiyle hakiki bir mahallelilik analizi yapıyor. Bu noktada abartıdan ve samimiyetsiz bir dilden uzak duran Öktem, okurunu ilk anda romanın içine çekmeyi başarıyor. Biz de bakkalın köşesindeki boş daireyi kiralamış gibi oluyoruz adeta. Oradan, pencereden izliyoruz hikâyeyi.

SİYAH BEYAZ YOK, HEP GRİ

Yalan Yanlış Hayatlar yukarıda da bahsettiğimiz gibi bir hesaplaşma romanı. Hesap da öyle kolay kesilmiyor vesselam. Evvela suçu bilmek, suçlunun karşısına öyle dikilmek icap ediyor. İşte bütün mesele de burada karışıyor. Kısa bölümler halinde ilerleyen romanda, sayfayı her çevirdiğimizde farklı bir yöne savrulabiliyoruz. Okur olarak biz de, karakterler kadar biliyoruz. Anlatıcı ustaca gizliyor gerçeği.

Merak unsurunun daha en başta okuru sarıp sarmaladığı roman, yine atmosferi ve kurgudaki zenginliğiyle hikâyenin ve okurun her an tetikte ve diri olmasını sağlıyor. Bir teknik olarak zaman atlamalarını

ve geriye dönüşleri kullanan Öktem, romanın ritmini buradan yakalıyor ve giderek heyecanı doruk noktasına çıkarıyor.

ALTAY ÖKTEM'İN DERDİ

Yalan Yanlış Hayatlar, derdi hayatla olan bir roman olarak okurun karşısına dikiliyor. Peki Altay Öktem'in derdi ne? Entelektüel kaygıları O'nu nereye götürüyor? Öktem, bu romanın ana dinamiğinde insanlığın kadim meselesine değiniyor: İyi ve kötünün çelişkisine. Çok karakterli bu romanda okuru kendi deneyimlerine ve yaşam pratiğindeki çelişkilere odaklanmaya iten Öktem, değişen dünya düzenine, yıkılan dayanışma gücüne ve mazinin o kekremsi tadına odaklanıyor.

Sonra mı? Sonra iyinin ve kötünün ötesine doğru bir yolculuğa sokuyor bizi. Biz de bakkalın köşesindeki pencereyle yetinmiyor, şöyle bir doğrulup dışarıya sarkıyoruz. Merakımıza yenik düşürek, geleneksel zevkimiz gereği, bir iyi bulup onun peşinden gitmeye yelteniyoruz. Hah, bak bu doğru söylüyor, diyoruz. Yine yanılıyoruz sonra.

Her köşede başka bir dedikodu, her okey masasında başka bir makara dönüyor. Fısıltıların ve taş seslerinin gürültüsünden kulaklarımızı korumaya çalışarak yeniden takılıyoruz hikâyenin peşine. Neriman mı, Nesrin mi diye soruyoruz. İz sürücü Muzaffer nereye kayboldu, diyoruz. Yaşamak için neleri göze almak gerekir, şeklinde sorular geçiyor aklımızdan. Hiçbirini bilmiyoruz.

YALAN YANLIŞ HAYATLAR'IN KADINLARI

Nesrin… Cavidan… Bekir… Hamdi… Zakir… İz Sürücü Muzaffer… Çok karakterli bu romanda Öktem'in kadın karakterleri hem etken, hem de edilgen bir rol alıyor. Yine Öktem'in entelektüel tavrından yola çıka-

“ Fısıltıların ve taş seslerinin gürültüsünden kulaklarımızı korumaya çalışarak yeniden takılıyoruz hikâyenin peşine. Neriman mı, Nesrin mi diye soruyoruz. İz sürücü Muzaffer nereye kayboldu, diyoruz. Yaşamak için neleri göze almak gerekir, şeklinde sorular geçiyor aklımızdan. Hiçbirini bilmiyoruz.

rak söylemek gerekirse romanın geneline yayılmış bir erkeklik hesaplaşması ve sistematik erk zihniyet eleştirisi odak noktalardan birisi yorumunda bulunmak yerinde olacaktır. Yalan Yanlış Hayatlar, beylik laflar ve pratiğe geçememiş teorik söylemlerle bahsi geçen erkeklik krizini ele almaktansa tam da gerçek hayatta vuku bulduğu haliyle, bizlerin görüp de farkına varamadığı, varmak istemediği, o ince detaylarla okura veriyor. Didaktik bir anlatı biçimini yıkan Öktem, bu sahicilik duygusuyla romanının gerçekliğini ve atmosferini daha da sağlamlaştırıyor.

AH MUTLULUK! SEN NE MENEM BİR ŞEYSİN!

Günümüzün temel dertlerinden birisi de mutlu olma ihtiyacı. Bir düşünün, mutlu olmak neleri göze almıyor ki insan. Peki eli arttıralım, mutlu olmak, huzurunu korumak için ne kadar ileri gidebilirsin? Sırrını saklamak ve yaşamak için her yola girebilir misin? Yalan Yanlış Hayatlar, bu soruların peşine düşen karakterleri, onların ödediği ve ödeyebileceği bedelleri okura sunarken, aynı zamanda bir karanlığı da beraberinde getiriyor.

Bu hesaplaşma duygusu karakterleri yer yer bireysel sorgulamalara götürse de asıl mesele 'görmek' ve 'kör kalmak' arasında salınıyor. Bu paradoks metnin geneline yayılıyor ve birbiri etrafında dönen, birbirini göremeyen insanlardan oluşan bir anlatının ana meselesi oluyor.

Fitilli Meyhane'de bir cinayetle başlayan Yalan Yanlış Hayatlar tam da ismiyle müsemma bir şekilde, herkesin birbirini tanıdığı rivayet edilen bir mahallede, kimsenin kimseyi görmediği, 'raconun' bu kez tersten kesildiği, aksiyonu, kahramanı, tantanası bol, alışılageldik kurgu anlayışını yıkan cesareti ve 'içeriden', mahallenin göbeğinden eleştirel ve çok katmanlı bir yapıya sahip, gerçekliğin risklerinden ve yeni dünyanın krizlerinden korkmayan bir anlatı olarak Altay Öktem'in ustalık eserleri arasında yer alıyor.

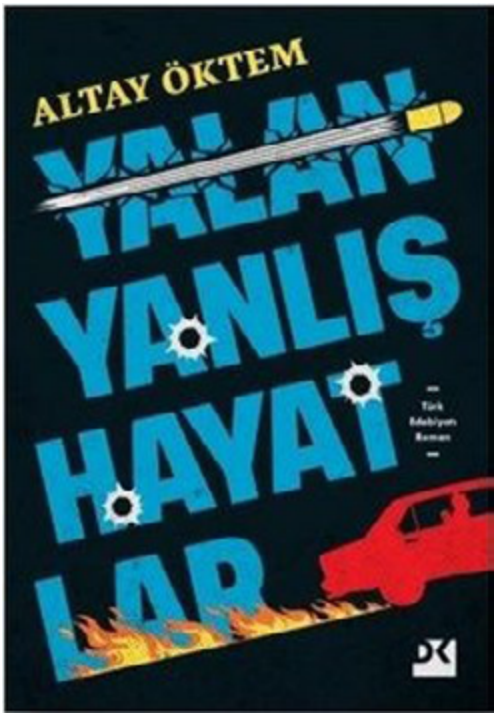

Yalan Yanlış Hayatlar, Altay Öktem, 248 syf., Doğan Kitap, 2019

Altay Öktem: Güvenli alandan çıkmak gerek

Yazar-şair Altay Öktem'in son roman Yalan Yanlış Hayatlar, Doğan Kitap tarafından yayımlandı. Öktem'le yeni romanını ve günümüz edebiyat üzerine düşüncelerini konuştuk.

Okan Çil

1964'te İstanbul'da doğan Altay Öktem, Kuleli Askeri Lisesi'ni ve ardından Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi'ni bitirdi. Edebiyatın pek çok türünde eserler kaleme almış olsa da yazıyla kurduğu ilk ilişkisine şiirle başladı. Cumhuriyet, Vatan, Radikal gibi gazetelerin kitap eklerine yazdığı yazıların yanı sıra, Penguen, Öküz, Hayvan gibi popüler kültür sanat dergilerinde de boy gösterdi. 2012'de ortaya çıkan FABİSAD'ın kurucuları arasında yer aldı ve bir dönem Marjinal Yayınları'nın genel yayın yönetmenliğini üstlendi. 1991'de Yaşar Nabi Nayır Şiir Ödülü'ne, 2000'de Cemal Süreya Şiir Ödülü'ne layık görülen Öktem, bu kez karşımıza yeni bir romanla çıktı: Yalan Yanlış Hayatlar. Doğan Kitap etiketiyle raflardaki yerini alan Yalan Yanlış Hayatlar'dan yola çıkarak, biz de onunla keyifli bir röportaj yaptık.

Yalan Yanlış Hayatlar, bir mahallenin etrafında dönen çeşitli olayları konu ediniyor ve gerek diliyle gerek kurgusuyla bunun hakkını da veriyor. Böyle bir roman yazma fikri nereden çıktı?

Mahalle hem içinde, hem etrafında dönüp durduğumuz bir yer. İster başka şehirlere ister başka ülkelere gidelim, bir çoğumuz kürkçü dükkânı gibi yine başa, aynı mahalleye dönüyoruz. Dönemeyenler de başka bir mahalleye dahil oluyor ya da kendi mahallesini oraya taşıyor. Yalan Yanlış Hayatlar'daki hikâye de nereden baksanız otuz yıllık bir süreyi kapsıyor ve herkesin yolu bir şekilde birbiriyle kesişiyor. Aslında yaşadığımız hayat bu. Kurgu ama basbayağı gerçeğin kurgusu. Gerçekliğe teğet geçmiyor, gerçekliği kapsamıyor, kendi gerçekliğimizi yüzümüze vuruyor. Aslında hepimiz yalan yanlış yaşıyoruz ya da yalan yanlış yaşamaya mecbur bırakılıyoruz.

Kitabın en dikkat çeken yanı, anlattığı hikâyeden çok, bunu anlatma biçimi. Mahalleyi, yine mahalleden bir üslupla okuyoruz. Haliyle romanı okurken bir dedikoduya kulak kabartmış gibi hissediyoruz kendimizi. Siz de yazım

"Aslında yaşadığımız hayat bu. Kurgu ama basbayağı gerçeğin kurgusu. Gerçekliğe teğet geçmiyor, gerçekliği kapsamıyor, kendi gerçekliğimizi yüzümüze vuruyor. Aslında hepimiz yalan yanlış yaşıyoruz ya da yalan yanlış yaşamaya mecbur bırakılıyoruz.

“

...Neriman duygusuz bir kadın imajı çiziyor ama aslında çok duyarlı, hassas biri. Cavidan bir pavyon kadını ama çaresizliği ve iyi niyeti de ortada. Kâzım maço bir adam, tetikçi, ama bir yanıyla da yufka yürekli. İnsanlara, mekânlara, nesnelere uzaktan bakarsak başka bir yanını, yakından bakarsak başka bir yanını, içli dışlı olursak bambaşka bir yanını görürüz.

sürecinde böyle bir hisse sahip oldunuz mu? Dille kurduğunuz ilişki bunun neresinde?

Anlatılan hikâyenin kendi dilini bulmasını, bulamazsa da yeni bir dil oluşturmasını önemsiyorum. Yalnızca kullanılan dil değil, karakterlerin kendi düşünce tarzlarını birebir yansıtması ve kendi kişiliklerine uygun davranmaları da çok önemli. Bu anlamda yazarın metinden kendini arındırması şart. Sadece uzaklaşma değil, topyekûn arınma. Yazarken, bütün kişilik özelliklerini, bütün değer yargılarını ve tecrübelerini bir tarafa bırakmak gerek. Yoksa İz Sürücü Muzaffer bir olay karşısında Altay'ın vereceği tepkiyi verebilir. Ya da Neriman aslında Altay'ın söyleyebileceği bir cümleyi ağzından kaçırabilir. Her karakterin kendi dünyası, kendi geçmişi, kendi dili olduğuna inanıyorum. Yazar o karaktere bürünmez, aksine, kendini yazma süreci boyunca sıfırlar, yok eder, yazdığı hikâyeyi uzaktan izler.

Mahalle hikâyeleri ya nostaljik bir sevdayla ya da Yeşilçam'dan öğrendiğimiz birlik, dayanışma halleriyle işlendi çoğu kez. Yalan Yanlış Hayatlar'daysa bu kodların dışında, gerçekçi, bir o kadar da kötücül bir atmosferle karşı karşıyayız. Bu tercihin sebebi neydi, günümüzdeki mahalle hikâyelerini nasıl buluyorsunuz?

Aslında kötücül değil, hakiki. Romanda birçok cinayet işleniyor ama kimse cani değil. Neriman duygusuz bir kadın imajı çiziyor ama aslında çok duyarlı, hassas biri. Cavidan bir pavyon kadını ama çaresizliği ve iyi niyeti de ortada. Kâzım maço bir adam, tetikçi, ama bir yanıyla da yufka yürekli. İnsanlara, mekânlara, nesnelere uzaktan bakarsak başka bir yanını, yakından bakarsak başka bir yanını, içli dışlı olursak bambaşka bir yanını görürüz. Yeşilçam filmlerinde karşılaştığımız o birlik ve dayanışma duygusu sonuna kadar doğru. Ama o duyguyu yaşayan, çoğaltan insanların bir kısmı çok üçkâğıtçı, bazıları çok kötücül. Hepsi de aynı yapının farklı bir parçası oldukları için güzeller. Asıl güzel olansa o bütünün kendisi. Yalan

> “Hayat akıyor, olaylar yaşanıyor, sonra dönüp geçmişe baktığımızda küçük bir yalan yakalıyoruz ve ondan sonraki akış onun üzerine kurulduğu için her şey altüst oluyor. Hah, şimdi asıl gerçeği öğrendim, her şey yerli yerine oturdu dediğinizde bir bakıyorsunuz, o da yalanmış. Şaşıra şaşıra okuyoruz ama roman kahramanlarına değil, asıl kendimize şaşırıyoruz.

Yanlış Hayatlar'daki insanların da onlardan farkı yok aslında. Baktığımız mesafe biraz farklı, o kadar.

HER ŞEY ALTÜST OLUYOR

Romanın kurgusu da dikkat çeken unsurlardan biri. Belki de bu hikâyeyi giriş-gelişme-sonuç şeklinde okusaydık, bu kadar sevmeyecektik. Romanın kurgusu, anlatılan hikâyeden daha mı önemlidir? Böyle bir kıyasta bulunabilir miyiz?

Kurgu, hikâye, dil, hiçbiri bir diğerinden daha önemli değil. Hikâye kurguyu, kurgu romanın dilini, kısacası hepsi birbirini belirler. Yazar ise, hem bu birlikteliği inşa eden, hem de kendiliğinden oluşan bir gerçekliğin farkına varan ve bu yüzden şaşkına dönen kişidir. İlkine ustalık, ikincisine yaratıcılık da diyebiliriz, ilkine tecrübe, ikincisine esin de. Öncelikle romanı sevmeniz beni çok mutlu etti; ama bu hikâye giriş-gelişme-sonuç olarak yazılmış olsaydı da sanırım benzer bir etki yaratırdı. Ancak, ortaya çıkan başka bir roman olurdu. Sadece akış değil, dil de değişirdi. Yalan Yanlış Hayatlar'ın geriye gidişlerle yazılması, biraz da kurgunun gereğiydi. Hayat akıyor, olaylar yaşanıyor, sonra dönüp geçmişe baktığımızda küçük bir yalan yakalıyoruz ve ondan sonraki akış onun üzerine kurulduğu için her şey altüst oluyor. Hah, şimdi asıl gerçeği öğrendim, her şey yerli yerine oturdu dediğinizde bir bakıyorsunuz, o da yalanmış. Şaşıra şaşıra okuyoruz ama roman kahramanlarına değil, asıl kendimize şaşırıyoruz. Çünkü hepimiz yaratılan algıların içinde, neyin ne olduğunu pek de fark edemeden yaşıyoruz.

Romandaki kadınların durduğu yer de dikkat çekici. Cefakâr anne Kadriye, pavyonda çalışan Cavidan, romanın odağındaki Nesrin ve Neriman isimli tek yumurta ikizleri... Erkeklerin dünyasında var olmaya çalışan bu kadınlar, oyuna etki

etmekle oyun dışında kalmak arasında gidip geliyorlar. Buna rağmen romanın başlangıç noktasını da finalini de kadınlar belirliyor. Bu noktadan bakınca, Yalan Yanlış Hayatlar'a bir kadın romanı diyebilir miyiz?

Kadını da erkeği de kayırmadan yazdım. Neyse tablo olduğu gibi resmetmeye çalıştım. Eğer kadını da erkeği de kayırmadan tabloyu olduğu gibi resmettiğinizde ortaya kadın romanı çıkıyorsa, o zaman Yalan Yanlış Hayatlar'a kadın romanı diyebiliriz. Romandaki erkekler racon kesen, kadını kendi dünyalarına sokmayan, dünyalarının kıyısında bir süs gibi tutmaya çalışan karakterlerse, bu erkeklerin dünyasını yargıladığımdan değil, gerçekliğin öyle olmasından. Romandaki karakterler bazı açılardan absürt sayılabilecek kadar tuhaflar ama bir o kadar da gerçekler. Kâzım'la, Zakir'le, Yatay Mahmut'la, İz Sürücü Muzaffer'le yarın sokakta karşılaşsanız pek yadırgamazsınız. Hatta benim de tanıdığım bunlara benzer tipler vardı, diyebilirsiniz. Hayata karşı tavırları da, kadına bakışları da, zaafları ya da kurnazlıkları da ne abartılı ne de fantastik. Eh, bu insanların yaşadıkları her olayın başlangıç noktasını kadınlar oluşturuyorsa, olayın finalini de kadınlar belirliyorsa, bana düşen bunu olduğu gibi yansıtmaktı. Öyle yaptım.

İz sürücü Muzaffer'in yolculuğu, romandaki karakterleri ve olayları birbirine bağlıyor. Dahası aralarındaki ilişkiyi gözler önünü seriyor. Tabii Muzaffer kendi çöplüğünün horozu. Ülkenin her yerine hakimken, yurt dışında bir tuhaf oluyor. Sizce yazarlık da böyle bir şey midir? Bilmediği diyarlarda gezinmek bir yazar için tehlikeli midir?

Bence yazarlık Muzaffer'in yaşadığı hayattan da deneyimden de farklı bir şey. Muzaffer gerçekten de kendi çöplüğünün kralı. O çöplükten uzaklaşınca sudan çıkmış balığa dönüyor. Yazar içinse, bilmediği diyarlarda dolaşmak müthiş bir deneyim ve kendini geliştirmenin neredeyse tek yöntemi. Güvenlik insanın temel ihtiyaçlarından biri. Güvenli bir alan bulup

“ Bence yazarlık Muzaffer'in yaşadığı hayattan da deneyimden de farklı bir şey. Muzaffer gerçekten de kendi çöplüğünün kralı. O çöplükten uzaklaşınca sudan çıkmış balığa dönüyor. Yazar içinse, bilmediği diyarlarda dolaşmak müthiş bir deneyim ve kendini geliştirmenin neredeyse tek yöntemi.

orada yaşamak, soyun devamı için gereken genetik bir kod. Yazar ise oluşturduğu güvenli alanda yazmaya devam ederse, sürekli kendini tekrar etmiş olur. Yazarın bilmediği diyarlarda gezinmesi tehlikeli ama bir o kadar da gereklidir bence.

'GÜNÜMÜZ EDEBİYATINDAN UMUTLUYUM'

Günümüz edebiyatına dair bize neler söylemek istersiniz?

İlk söylenebilecek şey, günümüz edebiyatında genç yazarların ağırlığının ciddi biçimde hissedilmesi. Özellikle genç öykücüler arka arkaya oldukça dikkat çekici ürünler veriyorlar. Elbette edebiyatın bir uzun yol koşusu olduğunu unutmamak gerek. İleride bugünkü zenginliğin neye dönüştüğünü daha iyi değerlendirebileceğiz. Türlerdeki çeşitlilik de güzel bir gelişme. Polisiye, fantastik, korku gibi türler üstündeki ölü toprağını attı. Hatta, öykü ve romanda türler birbirleriyle kaynaşmaya başladı. Aşk romanı, politik roman, fantastik roman gibi sınıflamalar da biraz eskidi artık. Bu çok geniş bir konu ve daha birçok şey söylenebilir elbette. Ama tek bir cümleyle özetlemem gerekirse günümüz edebiyatından umutluyum.

Şimdilerde çalıştığınız yeni bir kitap var mı?

Yalan Yanlış Hayatlar daha çok yeni. Bu, aklımda yeni bir proje olmadığı anlamına gelmiyor elbette. Sadece, henüz kaleme kağıda sarılmadım. Hikâye bitmez. Hele de her hikâyenin başka bir hikâyeyi doğurduğu, yaşanan çağın hızıyla duyguların derinliği arasındaki gerilimin günbegün arttığı bu dönemde sadece benden değil, her yazardan hiç ummadığımız sürprizler bekleyebiliriz.

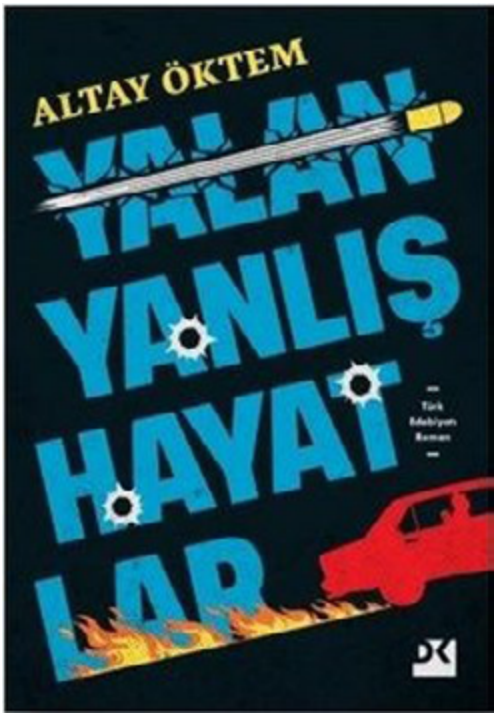

Yalan Yanlış Hayatlar, Altay Öktem, 248 syf., Doğan Kitap, 2019

Gürültülü Yalnızlık: Yok etmenin hazzı

Bohumil Hrabal'ın Notos Kitap tarafından yayımlanan "Gürültülü Yalnızlık" adlı kitabı her okurun farklı bir bağlam yakalayabileceği çok katmanlı bir metin, benim okumamda etkileyici bulduğum yan yok etmenin hazzı ve sanat yapıtının nasıl olması gerektiğine dair kafamda sorular oluşturması oldu. Şunu biliyoruz ki şen bir dünyada yaşamıyoruz bu nedenle Adorno hâlâ haklı.

Emek Erez

Jean Paul Didierlaurent "6.27 Treni" (2017) adlı kitabında, kâğıt geri dönüşüm fabrikasında çalışan Guylain Vignolles'in hikâyesini anlatıyordu. Zerstor 500 adı verilen makinede her gün kamyonlar dolusu kitap geri dönüştürülürken, metnin karakteri Vignolles duyduğu vicdan azabı nedeniyle kurtardığı kitap sayfalarını sabah akşam kullandığı banliyö treninde yüksek sesle okuyarak, tamamen yok olmalarının önüne geçmeye çalışıyordu. Zerstor 500 adlı makine karakter için bir kitap katliamcısı anlamına gelirken o, yaptığı işten nefret ediyordu. Notos Kitap tarafından Elif Gökteke çevirisi ile basılan, Bohumil Hrabal'ın "Gürültülü Yalnızlık" adlı kitabı Didierlaurent'in çok sevdiğim "6.27 Treni"ni çağrıştırdı bana. Bu kitapta da atık kâğıtları geri dönüştürme işinde çalışan karakterin işiyle ve kitaplarla kurduğu ilişkiden bahsediliyor ancak Didierlaurent'in karakteri Vignolles'in aksine Hrabal'ın karakteri, yaptığı işten haz alıyor. Tüm ömrünü, atıktan çıkacak ve onu cezbedecek metinlere ulaşmak amacıyla yaptığı işe adayan Haňta için kitaplar, yaşamının önemli bir parçası olsa da onları itinayla balyalayıp, hidrolik presinde yok oluşlarını izlemek onun için yaşatıcı bir duyguya dönüşüyor.

"Hrabal'ın "Gürültülü Yalnızlık" kitabı, yazarın yaşamından izler taşıyor aynı zamanda çünkü 1954-1959 yılları arasında kendisi de atık kâğıt deposunda çalışmış. Kitap konusu kadar karakteri ile de öne çıkıyor ve Václav Jamek, yazarın yaşamının bu döneminde Haňta karakterini oluşturduğundan söz ediyor kitabın sonundaki yazısında.

NASIL BİR SANAT?

Hrabal'ın "Gürültülü Yalnızlık" kitabı, yazarın yaşamından izler taşıyor aynı zamanda çünkü 1954-1959 yılları arasında kendisi de atık kâğıt deposunda çalışmış. Kitap konusu kadar karakteri ile de öne çıkıyor ve Václav Jamek, yazarın yaşamının bu döneminde Haňta karakterini oluşturduğundan söz ediyor kitabın sonundaki yazısında. Metin, yaşamını mahzende atık kâğıtlarla geçiren Haňta karakteri üzerinden ilerlerken onun yaptığı işe duyduğu "tuhaf" denilebilecek tutku, yazarın alt metinde yaptığı vurgular kitabı farklı şekillerde değerlendirmeye olanak veriyor. Bu metni anlamak kafamızda bir

“

Bana kalırsa kitap boyu devam eden bu yakıp yıkma hazzının böyle bir açıklaması var. Her şeyi değersizleştiren bir dünyada geriye kalan tek şey yıkım o nedenle metinler de ancak yıkıcı olursa bir anlama sahip olabilir ve Haňta'nın balyaları da böyle bir sanat anlayışını temsil ediyor.

yere oturtmak için belki de simgelere odaklanmak gerekiyor. Örneğin: Karakterimiz Haňta'nın yaşamının anlamı olan Hidrolik presi önemli kılan onun yok edici bir gücün göstergesi olması bana kalırsa. “Ellerimin altında, hidrolik presimde nadir bulunan kitaplar ölüp gidiyor, bu akışı engelleyemiyorum. Artık müşfik bir kasabım ben. Kitaplar bana yakıp yıkma zevkini ve mutluluğunu aşıladı…” diyor Haňta ve metin boyunca bu yakıp yıkmanın, yok etmenin anarşizan hazzını okura da yaşatıyor. Tüm o dini, felsefi ve edebi metinler karakter tarafından özenle balya hâline getirilerek, kendi deyimiyle onlara “karakter kazandırılarak” makineden geçirilirken, yok edişe estetik bir boyutta katılıyor ki karakterimiz Haňta'nın yaptığı işi bir çeşit sanat gösterisi veya ayin gibi gördüğünü söyleyebiliriz. Buradan yazarın bize sezdirmek istediği belki de yapıtın nasıl olması gerektiğine dair bir mesaj. Çünkü kitapta da sözü edilen tüm o metinler, Goethe, Schiller, Hölderlin, Nietzsche, Antik Yunan klasikleri hepsi sözünü söylemiş, dünyaya bir anlam katmak, insanlığa bir yol vermek istemiş ama sonuçta gelinen noktada insanın çıktığı yer çoğu zaman hiçlik olmuş. Bana kalırsa kitap boyu devam eden bu yakıp yıkma hazzının böyle bir açıklaması var. Her şeyi değersizleştiren bir dünyada geriye kalan tek şey yıkım o nedenle metinler de ancak yıkıcı olursa bir anlama sahip olabilir ve Haňta'nın balyaları da böyle bir sanat anlayışını temsil ediyor.

‘AUSCHWİTZ’DEN SONRA EDEBİYAT NE YAPABİLİR?’

Daha öncede sözünü ettiğimiz gibi kitabın sonunda Václav Jamek’in Hrabal’ın metinleri hakkında yazdığı bir yazıya yer verilmiş, ona göre; “Gürültülü Yalnızlık”ta bütün yapıtlarında olduğu gibi Hrabal bir soruyu yanıtlamaya çalışır: “Auschwitz’ten sonra edebiyat ne yapabilir?” Konuya bu açıdan bakınca metnin derdi biraz daha anlaşılır oluyor. Karakter estetize edilmiş, kategorilere ayrılmış, çoğu zaman Gauguin, Van Gogh gibi ünlü ressamların eserlerinin reprodüksiyonlarıyla kaplanmış balyalar hazırlıyor, yaşadığı mahzende çokça bulunan farelerle birlikte bu balyaları presten geçiriyor. Sadece orada bulunmalarından dolayı, yok edici makinenin gücü nedeniyle çaresizce işe dâhil olan farelerin kanı karışıyor, sanata, edebiyata, tabloya… Balyada bulunan her türden esere. Ve Haňta bunu izlemekten büyük bir keyif alıyor. Hrabal’ın burada anlatmaya çalıştığı fikrimce her türlü yapıtın artık anlamsızlaşması bir şekilde hepsine kanın ve dünyanın pisliğinin bulaşması. Farelerin pres makinesinden yükselen çığlıklarını izleyen Haňta gibi otoritelerin ve sıradan insanın Auschwitz’te ve sonraki felaketlerde takındığı izleyici misyona, üretilen ama bir şeyleri değiştirmeyen yapıta gönderme bu. Çünkü Adorno’nun ifadesiyle: “Sanat ki artık düşünümsüz olamaz, şenlikten kendi isteğiyle vazgeçmek zorundadır. Onu buna zorlayan da her şeyden önce yakın geçmişte gerçekleşmiş şeylerdir. Auschwitz’ten sonra şiir yazılamayacağı cümlesinin mutlak bir geçerliliği yoktur ama şu kesin ki Auschwitz geçmişte mümkün olduğu kadar ve belirsiz bir gelecek boyunca da mümkün kalacağı için, şen sanat artık tasavvur edilemez” (2004: 155). Sanat yapıtı, edebi veya felsefi eser bana kalırsa Hrabal’ın metninde yıkıcı bir misyon kazanıyor özellikle yok edilmek için hazırlanan balyaların estetik bir hâle getirilmesinin ve sonrasında büyük bir haz ile imha edilmesinin bana göre böyle bir anlamı var.

“ Hrabal’ın burada anlatmaya çalıştığı fikrimce her türlü yapıtın artık anlamsızlaşması bir şekilde hepsine kanın ve dünyanın pisliğinin bulaşması. Farelerin pres makinesinden yükselen çığlıklarını izleyen Haňta gibi otoritelerin ve sıradan insanın Auschwitz’te ve sonraki felaketlerde takındığı izleyici misyona, üretilen ama bir şeyleri değiştirmeyen yapıta gönderme bu.

Auschwitz'de bir fırın

"Gürültülü Yalnızlık"ta Auschwitz'e atıf Çingeneler üzerinden yapılıyor. Haňta'nın adını bile bilmeden âşık olduğu Çingene, birlikte uçurtma uçurdukları, dünyayı bir anlığına unuttukları sevgilisi, bir gün âniden yok oluyor, onun başına gelen şöyle anlatılıyor: "Çok sonra epey zaman sonra öğrendim ki Gestapo öbür Çingenelerle birlikte onu da alıp götürmüş, toplama kampına göndermiş; bir daha geri dönmedi, Majdanek'te bir yerlerde ya da Auschwitz'te bir fırında yakılmış olsa gerek." Sonrasında Haňta'nın savaştan sonra Nazilere ait metinleri, broşürleri de büyük bir hazla presinden geçirdiğine tanıklık ediyoruz; "Hitler'i, coşkuyla tezahürat yapan kadınları, erkekleri, çocukları presledikçe küçük Çingenemi düşünüyordum, o hiçbir tezahüratta bulunmazdı…" Tüm bunlar düşünüldüğünde Jamek'in Hrabal'ın metinlerinde Auschwitz'in izinin belirgin olduğu tespitine katılmak gerek çünkü ona göre; "Haňta'nın benliğinin en derinlerinde Auschwitz varlığını sürdürür."

RUTİN KIRILAMAYINCA

Hrabal'ın anlatısında sık sık tekrar ettiği cümleler var, bunlar bir rutini, karakterin yaşamı üzerinden insanın kıramadığı döngüyü imliyor. Bu cümlelerden biri; "Otuz beş yıl boyunca atık kâğıt presledim" diğeri ise "Gökler insancıl değil" bu cümlelerin tekrarı anlatıyı şiirimsi bir havaya sokarken ayrıca birer hatırlatıcı işlevi görüyor. Karakterin yaşamına kapılmış giderken tekrar cümlesine rastlamak okurda pek çok şey oluyor ama hiçbir şey olmuyor hissini ortaya çıkarıyor ve alışılmışı anımsatıyor en azından benim okuma deneyimim de böyle oldu. Aynı gökyüzünün altında akıp giden hayatlar var, bir şeyler değişiyor, insanların başına çeşitli olaylar geliyor, dünyada felaketler yaşanmaya devam ediyor ama normalin dışına çıkılamıyor. Bana kalırsa Hrabal'ın metninde yer alan tekrar cümleleri Haňta'nın ağzından çıkmayan ama okura sezdirilen şöyle bir cümle işlevi görüyor: "Gökyüzü insancıl olmamaya devam etti, ben de kâğıt preslemeye devam ettim." Ayrıca, Hrabal'ın zaman geçişlerinde bir boşluk bırakmadığını düşündüm örneğin, karakterin geçmişinde bir olaydan bahsederken, birden şimdiye geçtiğini çoğu kez ikinci kere dönüp okuduğumda fark ettim. Bu bir üslup sorunu mu yoksa bilinçli mi kesin bilemeyiz elbette ki yazarın ilk okuduğum metni olmasının da etkisiyle bu konuda bir sonuca varamam ama bunun da bilerek yapıldığı, bir şekilde Hrabal'ın okura şimdi ile geçmiş arasında bir bağlantı kurdurmaya çalıştığını söyleyebiliriz belki de. Anlatmaya çalıştığım, bir anlamda zamanın bütünlüğü, şimdi-geçmiş-gelecek kesin ayrımlarla birbirinden ayrılmıyor metinde, aynı akışta yan yana duruyor. Karakterin yaşamının yanı başında duran Auschwitz ve Çingene sevgilisi gibi, insanın geçmişinin şimdisinin ortasında durması ve gelecek denen bilinmeze beraber gideceğini bilmesi durumu bu.

"Anlatmaya çalıştığım, bir anlamda zamanın bütünlüğü, şimdi-geçmiş-gelecek kesin ayrımlarla birbirinden ayrılmıyor metinde, aynı akışta yan yana duruyor. Karakterin yaşamının yanı başında duran Auschwitz ve Çingene sevgilisi gibi, insanın geçmişinin şimdisinin ortasında durması ve gelecek denen bilinmeze beraber gideceğini bilmesi durumu bu.

ANLAM ELDEN GİDERSE

Kitabın dikkatimi çeken yanlarından biri de insanın yaşamını anlamlandıran ne olursa olsun elinden alındığında düşeceği boşluk. Haňta için işinin ne kadar önemli olduğundan baştan beri bahsediyoruz öyle ki emekli olunca Hidrolik pres makinesini yanında götürebilmek için para biriktiriyor onu satın alarak imha etme hazzını sürdürmek istiyor. Ancak daha büyük makineler, uzmanlaşma, robot gibi yaptığı işin farkına varmayan genç işçiler devreye girdiğinde, Haňta'ya yol görünüyor. Ve bu durum onun varlığını tam anlamıyla değersiz hissetmesine neden oluyor. Yapayalnız kafasında kitapların ve pres makinesinin gürültüsüyle varolmaya alışmış bir insanın çıkışsızlığa doğru giden yolunu izleyebiliyoruz. Kaybettiğimiz anlamları, dünyanın büyüsüzlüğünü, hayatın elimizden aldığı hayallerimizi anımsıyor, Haňta ile duygusal bir ortaklık kurabiliyoruz.

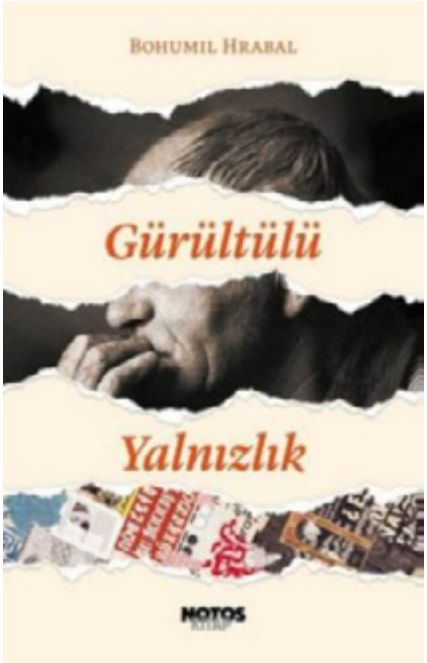

Gürültülü Yalnızlık, Bohumil Hrabal, çevirmen: Elif Gökteke, 118 syf., Notos Kitap, 2019.

Bohumil Hrabal'ın "Gürültülü Yalnızlık" adlı kitabı her okurun farklı bir bağlam yakalayabileceği çok katmanlı bir metin, benim okumamda etkileyici bulduğum yan yok etmenin hazzı ve sanat yapıtının nasıl olması gerektiğine dair kafamda sorular oluşturması oldu. Şunu biliyoruz ki şen bir dünyada yaşamıyoruz bu nedenle Adorno hâlâ haklı. Yazıyı Haňta'nın bir cümlesi ile bitirelim: "Gökler insancıl değil, ne üstümdeki ne altımdaki ne de içimdeki yaşam öyle" sanırım çoğumuz için durum bu.

Kaynaklar

Didierlaurent, J., P., (2017), "6.27 Treni", (Çev. Aysel Bora), İstanbul: Can Yayınları.

Adorno, W.T., (2004), "Edebiyat Yazıları", (Çev. Sabir Yücesoy, Orhan Koçak), İstanbul: Metis.

Cumhuriyet’in ilk yılları: Çinli misafirler

Giray Fidan'ın "Cumhuriyet'in Çinli Misafirleri" kitabı İş Bankası Kültür Yayınları tarafından raflarda yerini aldı. "Cumhuriyet’in Çinli Misafirleri", Çin’in entelektüel, siyasetçi, diplomat ve reformcuları arasında yer alan Hu Hanmin, Hu Shiqing, Alfred Sze ve He Yaozu, Cai Hesen gibi isimlerin kaleme aldıkları kitapçıklar, makaleler ve gazete yazılarını içermesinin yanında iki ülkenin ortak tarihinde bilinmeyen bir sayfayı da aralıyor.

Soner Sert

“ Kitap, 1922 yılında Çin’de yayımlanan, dönemin entelektüel ve siyasetçilerinin elinden düşmeyen Kılavuz isimli meşhur bir dergide yer alan iki yazıyla açılış yapıyor. Cai Hesen ve Gao Junyu isimli iki yazar, ayrı birer makale yazarak, Kurtuluş Savaşı’na övgüler yağdırırken, bu başarının anti-emperyalist yönünün kutsanması ve örnek olması gerektiğinin üzerinde duruyor.

Sanayi Devrimi sonrası, kapladığı coğrafya ve barındırdığı insan sayısı bakımından dikkati çeken “Doğu’nun iki hasta adamı” Osmanlı Devleti ve Çin, 19. yüzyılın sonları ile birlikte benzer modernleşme çabalarından geçmiş, adına “medeniyet denilen tek dişi kalmış canavar”ı yakalamaya çalışmıştır.

Kurtuluş Savaşı’nın başarıyla neticelenmesi sonrası, yeni kurulan devletin ne yapacağı, Batı’da olduğu gibi Doğu’da da merak konusu olmuştur. Saltanatın ve hilafetin kaldırılması, Cumhuriyetin kurulması derken, yeni rejimin sosyalizme meyletmeyip, Sovyetlerle “başka türlü bir ilişki kurması” sonrası, ulus devletlerin moda olduğu bu yüzyılda, uzaklarda bir ülkenin dikkatini çeker: Çin.

Akademisyen yazar Giray Fidan, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları tarafından yayımlanan Cumhuriyet’in Çinli Misafirleri isimli kitabı, Çin entelijansiyasının ve yönetici kadrosunun, Cumhuriyet’in kuruluşu sonrası yeni devletin ilk on beş senesinde, Türkiye’ye yaptığı yolculukları ve gözlemleri konu alıyor. Bizzat seyahate çıkanlar ve hükümette görev alan devlet insanları tarafından kaleme alınan yazılardan/röportajlardan derlenen kitap, tarihsel ve derin bir içeriğe sahip.

Kitap, 1922 yılında Çin’de yayımlanan, dönemin entelektüel ve siyasetçilerinin elinden düşmeyen Kılavuz isimli meşhur bir dergide yer alan iki yazıyla açılış yapıyor. Cai Hesen ve Gao Junyu isimli iki yazar, ayrı birer makale yazarak, Kurtuluş Savaşı’na övgüler yağdırırken, bu başarının anti-emperyalist yönünün kutsanması ve örnek olması gerektiğinin üzerinde duruyor. Junyu, makalesinin “sonuç” aşamasına geldiğinde, yazısını şöyle bitiriyor: “Bu zafer bütün ezilen ulusların Sovyet Rusya’nın gerçek dostları olduğunu ve ulusal kurtuluş için yardımın sadece oradan gele-

ceğini anlamalarına yardımcı olmuştur." Döneminin sosyalizmi şiar edinen dergilerinden biri olduğunu anladığımız Kılavuz, Kurtuluş Savaşı'nın askerî başarısını olumlarken, Sovyetler Birliği'nin ekonomi-politik gücüne güçlü bir paye verir.

'TAZE BAŞKENT' PANORAMASI

Kitabın sonraki bölümünde, Hu Shiqing isimli entelektüel bir gezginin Türkiye seyahati yaparken tuttuğu günlüklere yer verilir. 16 Mart – 3 Nisan 1924 arası Türkiye'yi gezen, dönemin insanlarına, politik atmosferine, kültürel ve tarihsel özelliklerine, ulaşım kültürüne ve yeni meclisine dair pek çok detaylı gözlemin sunulduğu bölüm, ziyadesiyle göz açıcı. Shiqing, tuttuğu günlüğünde karşılaştığı kişileri ve dönemin bütün özellikleri öyle betimliyor ki, bir seyahatname gibi değil de, tarihi bir romanın içinde olduğunuzu düşünüyorsunuz. Dönemin Ankarası'nda, milletvekilleriyle de bir araya gelen yazar, güçlü bir "taze başkent" panoraması da sunuyor.

İkinci bölümde, Çin'in ilk ABD Büyükelçisi olarak görev yapan Alfred Sze'nin –sonraki yıllarda birkaç kere Dışişleri Bakanlığı da yapmıştır- 1925 yılının ikinci yarısında Türkiye'ye yaptığı gezi sonrası, 1929 yılında Shen Bao gazetesine yazdığı bir yazı var. Yazarın, kaleme aldığı yazısında, Türkiye devriminin siyasi ve kültürel odağına değinirken, yeni rejimi takdir ettiği görülüyor. Fakat bunun ötesinde, Çin'in Türkiye'de yaşanan siyasal gelişmelerden nasıl etkilenmesi gerektiği üzerine fikirlerini açıklarken, bir karşılaştırma yapıyor. "Yakın zamanda kurulan Türkiye ve halkının sorunları ele alma şekilleri, ülkemiz için görkemli bir örnek ve bizim için bir aynadır."

Üçüncü bölüm, 20. yüzyılın ilk yarısında Çin siyasetinde aktif olarak görev alan Hu Hanmin'in Tür-

"İkinci bölümde, Alfred Sze'nin 1929 yılında Shen Bao gazetesine yazdığı bir yazı var. Yazarın, kaleme aldığı yazısında, Türkiye devriminin siyasi ve kültürel odağına değinirken, yeni rejimi takdir ettiği görülüyor.

kiye'ye yaptığı ziyaret sonrası yazdığı yazı ve dönemin Çin gazetelerine verdiği demeçlerden oluşuyor. Hanmin, yeni kurulan devletin, siyasal, ekonomik ve kültürel özelliklerine değinirken, dönemin etkin vekilleriyle, daha da ötesi başbakan İsmet İnönü'yle bile görüşme şansı buluyor ve pek çok soru soruyor. Yeni rejimin siyasal koşullanışını, biçimlenişini ve varoluşunu ilk ağızdan duyup, Çin siyaseti ile ilişkisellik kurmaya çabalıyor.

Dördüncü Bölüm, bir seyyah olduğunu tahmin ettiğimiz Wang Huishan'ın, Türkiye'yle ilgili yaptığı seyahatinden sonra, kaleme aldığı yazısından oluşuyor. 1936 yılında yazılan yazı, tamamen yeni rejimin başkenti Ankara üzerine yazılmış. Bu şehrin, sosyal ve siyasal özellikleri yazının içeriğini oluşturuyor.

Beşinci ve son bölüm, Türkiye'ye atanan ilk Çin Büyükelçisi General He Yaozu'nun 1935 yılında dönemin Dışişleri Dergisi'ne yazdığı makaleden oluşuyor. Yaozu, bu yazısında yeni rejimin siyasi ve ekonomik koşullanışını masaya yatırıyor. Meclisin varoluşunu ve anayasayı da odağa alarak, kapsamlı bir yazı kaleme alan yazar, Çin ile Türkiye devletleri arasında ideolojik bir yakınlaşmanın izlerini sürüyor.

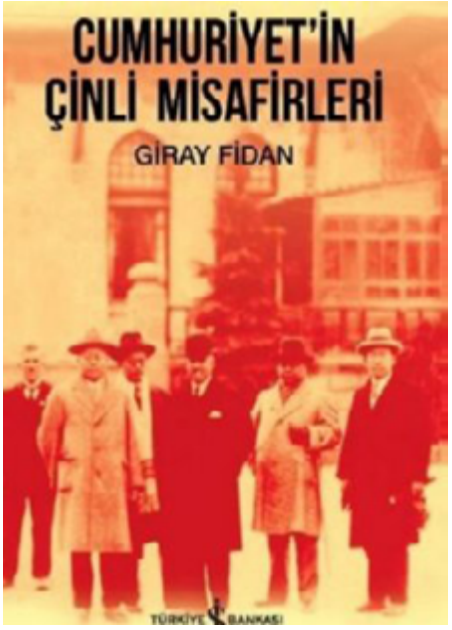

Cumhuriyet'in Çinli Misafirleri, Giray Fidan, 176 syf., İş Bankası Kültür Yayınları, 2019.

Çalışmayı kaleme alan Giray Fidan, dönemin yazılı kaynaklarını da tarayıp, kitabının sonuna ekleyerek hazırladığı bu araştırmanın kaynakçasını da okura sunuyor. Dönemin Türkiyesi'nin ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel ve hukuki bir panoramasının da sunulduğu bu çalışma, Çinli kültür ve siyaset insanlarının yaklaşık yüz yıl önce kaleme alınan yazılarından oluşurken, iki ülke insanlarının düşünüş biçimini de irdeliyor. Tarihi bir roman gibi de okunabilecek kitap, Doğulu toplumların modernleşme çabalarının altında yatanları da masaya yatırıyor.

Bir hikâye hizmetlisi: Feride Çetin

Feride Çetin yazıyla, doğayla, mücadeleyle kurduğu ilişkiyle yakından takip edilmesi gereken bir yazar. Kendinden yola çıkıp hayatı ve kimliğini inşa etmek isteyen okurların gözünden kaçmaması gereken bir kitap, annemiz aşktır.

Erhan Yılmaz

Kadının sınıfsal ve toplumsal yerini keşfi ve bu uğurda verdiği mücadele elbette edebiyatta da çarkları yerinden oynattı. 'Kendine ait bir oda'yı keşfeden ve bunun için entelektüel bir varoluşun etrafında toplanan ve sanat üretimini yine bu perspektif etrafında şekillendiren ve sanat alanını aynı zamanda bir dövüş arenasına dönüştüren, kalemini korkmadan, zihnini sansürlemeden kullanan kadınlar, bugünün dünyasına baktığımızda ciddi bir kazanım ve görünüm kazandılar.

Türkçe edebiyatta Leyla Erbil, Sevim Burak, Latife Tekin, ilk cumhuriyet döneminde verdiği eşsiz savaş ve estetik değeri her eserinde daha da yükselten Suat Derviş kuşkusuz kadın görünürlüğünün, toplumsal cinsiyet rollerinin eşit ve adil bir dünya anlayışıyla varolması için verdikleri mücadeleyle tarihe geçtiler.

Doğan Kitap tarafından yayımlanan son kitabı annemiz aşktır'da Feride Çetin, kuşkusuz yukarıda bahsi geçen meseleleri odağına alıyor ve kişisel olanın politikliği üzerinden kendi hayatına bakıyor. Denemelerden oluşan annemiz aşktır, öyküleriyle tanıdığımız Çetin'in bir başka yönünü, iç hesaplaşmasını yazıya aktarabilen, sanatla, kelimeyle hayata direnen bir kadının dünyaya karşı haykırışı olarak vücut buluyor.

Feride Çetin, genel olarak iki temel mesele üzerinden yürütüyor anlatısını. Bireysel olandan kadınlık çatısı altında toplumsala ulaşan ve toplumsal olandan sanat eleştirisine uzanan durumlar bunlar.

Öncelikle bireysel ve sanat eleştirilerine bakalım Feride Çetin'in. Bilindiği üzere Çetin, televizyon dizilerinde rol alan bir oyuncu ve yine hayatının kökten değişimini bir dizi setinde yaşıyor. Çetin'in anlatımına göre, sette geçirdiği bir kaza sonucu kendisini başkalarından daha çok düşünmediğini fark ediyor. Malum kazadan sonra tekrar sete gidiyor ama bu kez başka bir bilinçle rolünü icra ediyor.

"Feride Çetin, genel olarak iki temel mesele üzerinden yürütüyor anlatısını. Bireysel olandan kadınlık çatısı altında toplumsala ulaşan ve toplumsal olandan sanat eleştirisine uzanan durumlar bunlar.

“ Her şeyin başladığı yer aile, diyor Çetin. Bir göçmen olarak asla kim olduğunu unutmuyor. Bir kadın olarak vicdanının sesini her daim dinlemeye çalışıyor. Başkalarının ayakkabılarıyla yürümeden onları yargılamamak gerektiğini öğreniyor ve entelektüel bir sorumluluk alarak tartışıyor.

“Oysa aceleyle çekilen sahnelerde oyunculuk yapmanın mesleğime ihanet olduğunu biliyordum. Duygusal belleğimi sömürererek sergilediğim performanslar canıma tak etmişti.”

FERİDE ÇETİN’İN İTİRAZI

Çetin’in itirazı tam da burada başlıyor: Sisteme ve hızlı tüketilen ve ‘popüler’ işlerin sanat üzerinde yarattığı tahribatın bir sanatçı gözünden eleştirisini okura sunuyor. Sahici bir yerden bakıyor Çetin ve devam ediyor:

“Bir hikâye hizmetlisi olmadan yolda kalamayacağımı biliyordum. Zerreye karışmak için, manayı bulmak lazımdı.”

Yazıya inanmış tüm yazarlar gibi Çetin de bir sırrını paylaşıyor okurla. annemiz aşktır’ın kendini kandırma hünerinin nelere yol açtığının bir çeteresini tutuyor.

Çetin sayfalar boyuncu kendini aramaya, toplumda olduğu yeri bulmaya, bir kadın ve sanatçı olarak kendi benliğine uzanan yolda kelimelerden bir tünel kazmaya devam ediyor.

Her şeyin başladığı yer aile, diyor Çetin. Bir göçmen olarak asla kim olduğunu unutmuyor. Bir kadın olarak vicdanının sesini her daim dinlemeye çalışıyor. Başkalarının ayakkabılarıyla yürümeden onları yargılamamak gerektiğini öğreniyor ve entelektüel bir sorumluluk alarak tartışıyor:

“Belirsizlik ve meskensizlikle örülü geçmişleri peşlerini bırakmaz. Misafir olduklarını bilir ve dünyanın ruhuna iyi gelmek için didinirler. Bu hissi seviyorum. Bana, istediğim zaman sıfırdan başlama cesareti veriyor. Diri tutuyor beni.”

ÖZÜN İNŞASI

Felsefe tarihinin kadim sorunlarından birine de temas ediyor annemiz aşktır. Varlık özden önce mi gelir, özün inşa ettiği bir varlık mümkün müdür, soruları etrafında dolaşan yazar, göçmenlikten, kimliksizlikten, çok kültürlülükten, kahkahadan açıyor bahsi ve yaşamdaki biçimlenişi okura sunuyor:

"Kimliğini kaybetmeden uyum sağlamanın mümkün olduğunun farkında değildik. Yerlilik ve "biz" iki ayrı şeydik. Yaşadığımız yoksul mahallelere ters düşen cıvıltımızı silmek istemedik. Bunun yerine 'dışardakileri' küçümsemeyi seçtik."

Feride Çetin, birçok sanat disiplininde üretim yapan bir sanatçı olarak bu konudaki eleştirilerini de esirgemiyor. En başta da bahsettiğim gibi Türkiye gibi kendisiyle yüzleşmemiş, cinsiyet üzerinden yaşanılan hak ihlallerine ve mağduriyetlerine bir çözüm üretememiş toplumlarda özellikle kadınların söz alması gerektiğinin farkında olan Çetin, ibreyi Dünya edebiyatının önemli yazar ve düşünürlerinden Simone de Beauvoir'e çeviriyor. Kendisinden önce kimliğini var edenlerin miraslarının üzerine yenisini eklemenin yollarını arıyor.

Hürmetle ve bir sanatçı olarak yaşamına anlam kazandırma çabasıyla…

Feride Çetin yazıyla, doğayla, mücadeleyle kurduğu ilişkiyle yakından takip edilmesi gereken bir yazar. Kendinden yola çıkıp hayatı ve kimliğini inşa etmek isteyen okurların gözünden kaçmaması gereken bir kitap, annemiz aşktır.

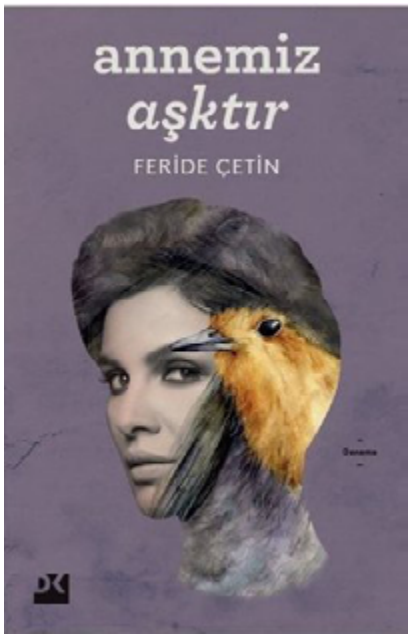

annemiz aşktır, Feride Çetin, 176 syf., Doğan Kitap, 2019.

Osmanlı'nın eşcinsel şairi: Enderunlu Fâzıl

Eşcinsel bir şair olan Enderunlu Fâzıl eserleriyle Osmanlı İmparatorluğu'nda LGBT edebiyatıyla ilgili nadir örneklerden birini oluşturur. "Defter-i Aşk", "Hûbannâme", "Zenannâme", "Çenginâme" ve "Divan" kitapları olan Enderunlu Fâzıl'ın "Güzel Oğlanlar Kitabı" Sel Yayınları tarafından yayımlandı.

Okan Çil

“ Eşcinselliğini gizlemeyen, hatta bununla her fırsatta övünen Fâzıl’ın aşk maceraları da kitabın devam bölümlerinde ortaya çıkar. Sarayda üç büyük aşk yaşar. İlk aşığının ismini vermektense nedense çekinir.

Enderunlu Fâzıl 18. yüzyılda yaşamış büyük divan şairlerinden biridir. Yazdıklarıyla döneminin ötesinde eserler ortaya koymuş olması bir yana; bizlere eşcinselliği, sokağı ve sokaktaki insan hallerini anlatmasıyla da belgeselci bir tavra sahiptir aslında.

Kendisinin beş kitabı vardır. Defter-i Aşk, Hûbannâme, Zenannâme, Çenginâme ve Divan. 1759-1810 tarihleri arasında çalkantılı bir süreç geçirmiş olan Fâzıl’ın hayatını anlamak için, kitaplarının yazılış hikâyesiyle beraber ilerlemekte fayda var.

Fâzıl Filistin’de, Safd’da dünyaya gelir. Büyükbabası Mısır ve Filistin emiri Zâhir el-Ömer başarısız bir isyan girişiminde bulununca yakalanır ve 9 Haziran 1766’da idam edilir. Dönemin Kaptan-ı deryası Gazi Hasan Paşa tarafından kurtarılan Fâzıl, İstanbul’a getirilir ve Enderun’a yerleştirilir.

DEFTER-İ AŞK

Oldukça yetenekli biri olduğundan kariyer basamaklarını kısa sürede tırmanır. Felaket dolu bir çocukluğun ardından, sarayda bolluk ve bereket içinde yaşamaya başlar. Defter-i Aşk’ın giriş bölümünde, işte bu yolculuktan bahseder.

Eşcinselliğini gizlemeyen, hatta bununla her fırsatta övünen Fâzıl’ın aşk maceraları da kitabın devam bölümlerinde ortaya çıkar. Sarayda üç büyük aşk yaşar. İlk aşığının ismini vermektense nedense çekinir.

“Düştü dil bir sanem-i mümtaze
Bir ocakzade-i ateşbaze
Nazikane reviş-i etvan
Anı tab’ımca yaratmış bârî”

(Gönül seçkin bir sevgiliye, ateşle oynayan birisine düştü. Tavrı nazikti, sanki Allah onu benim huyuma göre yaratmıştı.)

1778'de yaşadığı ikinci aşktan söz eder sonra. İsmi Süleyman'dır bu zatın, ama Süleyman'ın, Fâzıl'a pek meyil vermediğini anlarız. O da isimsiz ilk sevgili gibi erkenden vefat eder gider.

"Şöhret-i ismi Süleyman Bey idi
Yüreği âşıka taştan pek idi
Ruzigâr attı Süleyman'e beni
Hüdhüd etti O'na bu nâle-zeni
Kişver-i sinede hakan oldu
Gönlümüz taht-ı Süleyman oldu
Harf-i vâhid bana söz söylemedi"

(Adı Süleyman Bey'di, yüreği âşıklara taştan da sertti. Zamanın rüzgârı beni Süleyman'a attı ve feryatlar içindeki bu kişiyi, onun hüdhüd kuşu haline getirdi. Göğsümün ülkesinde hakan, gönlümün tahtında Süleyman oldu, ama bana bir harfçik bile olsun söylemedi.)

SARAYDAN SOKAKLARA...

Fâzıl'ın üçüncü aşkıysa ona sadece duygusal yönden hasar vermez. Bizzat saraydan kovulmasına sebep olur. Murat Bardakçı'nın araştırmalarına göre bu kişi, Şehlâ Hazıf ismiyle bilinen, ünlü besteci Hanende Şehlevendim Abdullah Ağa'dır. Anlaşılan o ki, Fâzıl'ın saraydan kovulmasının sebebi bu bey değil, en az Fâzıl kadar ona yanık olan yaşlı musiki hocasıdır. Fâzıl bu aşk üçgeninden yenik çıkar çıkmasına, ama lafını da esirgemez. Akbaba, köpek, bunak, diye anar musiki hocasını.

"Murat Bardakçı'nın araştırmalarına göre bu kişi, Şehlâ Hazıf ismiyle bilinen, ünlü besteci Hanende Şehlevendim Abdullah Ağa'dır. Anlaşılan o ki, Fâzıl'ın saraydan kovulmasının sebebi bu bey değil, en az Fâzıl kadar ona yanık olan yaşlı musiki hocasıdır. Fâzıl bu aşk üçgeninden yenik çıkar çıkmasına, ama lafını da esirgemez. Akbaba, köpek, bunak, diye anar musiki hocasını.

"Leb-i cânâneyi emse o habîs
Tükrükiyle ider idi telvîs"

(O alçak herif sevgilisinin dudaklarını emse, tükürükle kirletirdi.)

1784'te meydana gelen bu çekişmeden sonra, kendisi İstanbul'un sokaklarında beş parasız halde bulur. Çokça açlık çeker. İşsiz güçsüz dolaşıp dururken, yolu Galata'da bir meyhaneye düşer. Burada da yaklaşık yedi aylık bir ilişki yaşadığı, İsmail isimli dördüncü sevgilisiyle tanışır.

"Kılmış üftadelere ol âfet
Künc-i meyhaneyi cây-i vuslat
Raksa başlar idi ol canane
Gah ayağ üzre sunar peymane
Yedi ay oldu o nev-mâh-ı münîr
Hale-i sinede sahib-i te'sîr"

(O afet, meyhane köşelerini sevgililere kavuşma yeri yaptı. Raksa başlar, bir yandan da içki sunardı. Parlayan yeni bir ay gibi olan o sevgili, gönlümün hâlesinde yedi ay kaldı.)

Yıllar sonra bir gün, Fâzıl'la arkadaşları Haydarpaşa civarında dolanırken, kötü sesiyle şarkı söyleyip def çalan bir çingeneyle karşılaşırlar. Bu çingene İsmail'dir. Tabii zarafetini kaybetmiş, iri yarı bir adam olup çıkmıştır İsmail. Fâzıl onu tanır, ama İsmail hiç hatırlamaz. Fâzıl hüzünleniverir bir an, ama kimseye de tek kelime etmez.

"Kılmadım kimseye razı ifşa
Şive-i aşkı ne bilsin cühela," der ve geçer vesselam.

“ Tabii hepsinden de övgüyle bahsetmez. Mesela Yemen güzelini hiç mi hiç beğenmez. “Baskı gören bir yetim gibi. O kadar zayıf ki kemikleri sayılıyor. Bu Arabistan kavruğu, sadece ekmekle beslenebilmiş bir softaya benziyor: Hiçbir şey olmaz ondan.”

HÛBANNÂME (GÜZEL OĞLANLAR KİTABI)

Fâzıl daha sonra Aleko Bey isimli biriyle aşk yaşamaya başlar. “Dünyanın baş parmağında doğan… Somurtunca saçlarımı beyazlatan… Aleko’m benim, bağrımın şahı ve Rum ülkesinin ışığı… Yaşadığı yer hacıların ibadet merkezi,” diye övgülere boğar onu.

Aleko bir gün, Fâzıl’dan bir şey ister. Öyle bir kitap yaz ki, der. Dünyadaki bütün erkeklerinin özelliklerini içinde bulayım. Fâzıl da başlar yazmaya. Hintlisi, Çinlisi, İranlısı, Tunuslusu… Her birinin fiziksel özelliklerini, aşka bakışlarını ve yataktaki hallerini şairane bir edayla anlatır.

Hint güzeline “Öğrenciler, hocalar ve alimler onun aşk dilencilerdir,” diye hitap eder mesela. Borneo güzeline “Altın kakmalı dişleri beyaz bir gavur gördüğünde gıcırdıyor. O zaman öpücükleri morartıyor: Sırtımda izleri var,” der. Bizans güzeline “Elinden gelse Müslüman çocuklarını analarının karnından koparıp çıkarak: Bugün sadece tavernalarda dans ederek, Eyüp’ün bütün sofularını iflas ettirmekle meşgul,” diye yazar.

Tabii hepsinden de övgüyle bahsetmez. Mesela Yemen güzelini hiç mi hiç beğenmez. “Baskı gören bir yetim gibi. O kadar zayıf ki kemikleri sayılıyor. Bu Arabistan kavruğu, sadece ekmekle beslenebilmiş bir softaya benziyor: Hiçbir şey olmaz ondan.”

ZENANNÂME (KADINLAR KİTABI)

Hûbannâme yazıldıktan sonra elden ele dolanmaya başlar. Öyle ki İstanbul sokaklarında pek çok kişi bu bilgilerden haberdar olur. Aradan bir süre geçtikten sonra, Aleko bu kez kadınlarla ilgili bir kitap yazma-

sını ister. Fâzıl şaşkın kalakalır. Yapma etme, der. Kadınlarla hiç ilişkisi olmadığını, onları yazamayacağını söyler, ama kâr etmez. Aleko son derece katıdır. Ya yazarsın ya da çeker gider düşmanlarınla bir olurum, der.

Fâzıl da el mecbur alır kalemi eline, bu kez farklı milletten kadınları anlatmaya başlar. Başlar, ama içinden pek gelmediği için çoğuna burun kıvırdığını, bir zahmet beğendiğini anlarız.

Yemen kadınları hakkında "Hepsi hasta, bedenleri yıkılmış, tenleri nâzende değil… Karınları su dolu sanırsın… Kadın ve cariyelerin hepsinin suratı çirkindir," diye yazar mesela. Fas kadınlarına "Magrib'in kadınları kötü huyludur, çirkin dilli, çirkin hareketli, çirkin yüzlüdürler," der. Şam kadınlarına "Aşifteleri gayesizdir, kötü mayaları çoktur… Her kadın ölü kefeninden farkı olmayan sade bir kumaş örtünür… Ayağındaki gümüş halka, atın ayağındaki bağ gibidir," der. Ermeni kadınlaraysa "Hepsi kötü tavırlı, sadece edalı yürüyüşleri kalmış… Teni çirkin, sohbeti tatsız, konuşması ve tavrı kötü, vücuduyla elbisesi çirkin… Ama hepsi çirkin değil, içlerinde güzelleri de var," der.

Tabii beğendikleri de yok değildir. Çerkez kadınlarına övgüler düzer. "Kızları ay yüzlü olur, aşık onda her aradığını bulur… Onlara nazar ayağıyla çıkılır, kalbin gözüyle bakılır… Nedir o cömertlik, o bağlılık, o edep, nedir o mukaddes yaratılış…"

İstanbullu kadınlarıysa dörde ayırır. Birincisine "perde ehli," der. Bunlar dinine bağlı kimselerdir. İkinci grupta "hafif işveliler" vardır. Üçüncüde "fahişeler" dördüncüdeyse "lezbiyenler." Fâzıl hepsinin sosyal konumlarını ve toplumla kurdukları ilişkilerini belgeselci bir tavırla anlatır.

"
İstanbullu kadınlarıysa dörde ayırır. Birincisine "perde ehli," der. Bunlar dinine bağlı kimselerdir. İkinci grupta "hafif işveliler" vardır. Üçüncüde "fahişeler" dördüncüdeyse "lezbiyenler." Fâzıl hepsinin sosyal konumlarını ve toplumla kurdukları ilişkilerini belgeselci bir tavırla anlatır.

Ayrıca kadınlar hamamını, bu hamamdaki ilişki biçimlerine de yer verir kitabında. Aşırı cinsel ilişkinin zararlarından, gerdeğe giriş şekillerinden ve nikahın gereksizliğinden dem vurur. Dilinin kemiği yoktur. Baskın zihniyete verip veriştirir.

Tam da bundan ötürü, Fâzıl'ın ölümünden 28 yıl sonra, 1838'de Zenannâme'nin bastırılan nüshaları, dönemin Dışişleri Bakanı Mustafa Reşid Paşa'nın emriyle toplatılıp imha edilir. Osmanlı tarihinde toplatılan cinsellikle ilgili ilk kitap Zenannâme'dir. Sebebininse nikaha dair edilen sözler olduğu düşünülür.

ÇENGİNÂME (ERKEK DANSÇILAR KİTABI)

Fâzıl'ın dördüncü kitabı çengileri konu edinir. Yine bir mecliste otururken çengilere dair yapılan bir tartışmaya şahit olur. Taraflar farklı dansçıları övüyor, uzlaşmaya varamıyorlardır. Fâzıl'dan hakemlik yapmasını, hatta bununla ilgili bir kitap yazmasını isterler. O da başlar yazmaya.

Todori isimli bir çengiden bahseder mesela. "Evi zevk ehlinin kerhanesidir, zina erbabı ve livata meraklıları orada toplanır. 'Şak, şak' diye çıkan seslerden, içeride dülger çalışıyor zannedilir." Sonra çengilerin şahı, diye adlandırdığı Mısırlıyı anlatır. "Aşıklarını saymakla bitiremezler. Hem çehresi, hem yürüyüşü bir hoştur, şalvarını çözdüğünde daha da hoş olur… Ama bazı meraklıları, götünün çirkin olduğunu, üstelik Yahudi'ye yakışmayacak bir alet taşıdığını söyler." Kız Mehmed içinse "Hanlarda gezen bir aşifte… Malını makatına vermiş, böylece yüz bin kocaya sahip olmuş… Livata düşkünlerinin de bol bol duasını alır," der. Elmaspare'yiyse pek sevmez. "O da bir başka so-

fudur… Raksı niçin öğrendiğini kimseler anlamaz… Şakıyıp oynayacağına gidip kilisede İncil okusa ya!”

DİVAN

Fâzıl’ın beşinci kitabı olarak nitelendirebileceğimiz, şiirlerinden oluşan Divan’ında da kendi üslubu kolaylıkla ortaya çıkar. Kitap dualarla, kasidelerle başlar, ama sonra Fâzıl’ın baldır fetişi olduğuna dair beyitlerle karşılaşırız mesela.

“Nısf-ı sânîsi o şuhun bize ehl-i gareziz
Nısf-ı evvel sana ey âşık-ı dîdâr-ı caba
Vasf-ı baldır ile sâhib-kademim ben Fâzıl
Hiç bu vâdîde ayaklanmadı evvel udebâ”

(Ey sevgililerin yüzlerine âşık olan kişi! O gencin belinden yukarısı sana, aşağısı da bana… Şairler şimdiye kadar baldırdan bahsetmeyi düşünememişler; artık bu konudaki öncelik Fâzıl’a ait.)

SON YILLARI

Fâzıl İstanbul sokaklarındaki avarelikten, parasızlıktan bunalınca, dönemin hünkarı III. Selim’e yalvarıp yakarır. En sonunda Anadolu’da çeşitli idare görevlere tayin olur. Tam işleri yoluna koyacağı düşünülürken, oralarda da tutunamaz. Gerisin geriye İstanbul’a döndüğünde daha beter bir borç batağında bulur kendini. Yetmezmiş gibi bir de Rodos’a sürülür.

Rodos sürgününde hepten bunalır ve yaşadığı sıkıntı sonucunda görme yetisini kaybeder. 10 yıl boyunca

“ Fâzıl İstanbul sokaklarındaki avarelikten, parasızlıktan bunalınca, dönemin hünkarı III. Selim’e yalvarıp yakarır. En sonunda Anadolu’da çeşitli idare görevlere tayin olur. Tam işleri yoluna koyacağı düşünülürken, oralarda da tutunamaz. Gerisin geriye İstanbul’a döndüğünde daha beter bir borç batağında bulur kendini.

kör gezer. Neden bilinmez, bu süreçten sonra sağlığına biraz olsun kavuşur ve yeniden görmeye başlar. İstanbul'a geri döner. Fakat yoksulluk yakasını bir türlü bırakmaz. Tarih 1810'u gösterdiğinde, Beşiktaş'taki evinde sefalet içinde vefat eder. Ebu Eyyûb el-Ensarî'nin de mezarının bulunduğu Kızıl Mescit Türbesi'nin yanına defnedilir.

Güzel Oğlanlar Kitabı, Enderunlu Fazıl, 70 syf., Sel Yayıncılık, 2009.

Fâzıl'ın kitapları her ne kadar döneminin ötesinde, belge niteliğinde kaynaklar olsa da günümüzde pek kıymeti bilinmemektedir. O kadar ki, hali hazırda Sel Yayınları'ndan çıkma Güzel Oğlanlar Kitabı'na ulaşmak mümkün sadece. Alt Üst Yayınları'ndan çıkma Zenannâme'ninse yeni baskısı yok, sahaflarda bile güçlükle bulunuyor. Çenginâme, Defter-i Aşk ve Divan kitaplarıysa hepten yok. Bu metinlerden yaptığım alıntılar, Murat Bardakçı'nın Osmanlı'da Seks kitabından.

Sözümüzün bir kıymeti olur mu bilmem, ama umarım kısa sürede Fâzıl'ın kitaplarına ulaşma imkanını buluruz. Belki bu sayede, onunla birlikte 18. yüzyıl İstanbul'unun sokaklarında dolanır ve paçalarımıza biraz çamur bulaştırırız.

Kaynakça:
Güzel Oğlanlar Kitabı, Enderunlu Fâzıl , Fransızcadan Çeviren: Reşit İmrahor, Sel Yayınları, 2009
Zenannâme, Enderunlu Fâzıl , Derleyen: Filiz Bingölçe, Alt Üst Yayınları, 2007
Osmanlı'da Seks, Murat Bardakçı, İnkilap Kitabevi, 2009

ETKİNLİK

SELDA BAĞCAN

29 Kasım 2019
Saat: 19:30
Milyon Performance Hall, Ankara

GÖLGE

02 Aralık 2019
Saat: 20:30
Kadıköy Boa Sahne, İstanbul

MUSA EROĞLU - GÜLER DUMAN

06 Aralık 2019
Saat: 21:00
Bostancı Gösteri Merkezi, İstanbul

ÇIPLAK VATANDAŞLAR

16 Aralık 2019
Saat: 20:30
KKM Gönül Ülkü ve Gazanfer Özcan Sahnesi, İstanbul

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Zama

Yazar: **Antonio di Benedetto**
Çevirmen: **Nurhayat Çalışkan**
Yayınevi: **Alakarga**
Sayfa Sayısı : **328**

Uzlaşma

Yazar: **Elia Kazan**
Çevirmen: **Batuhan Taş**
Yayınevi: **Alakarga**
Sayfa Sayısı: **328**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Kalıtsal Aile Travmaları-Duygu Dönüşümleri

Yazar: **Halise Baydar Büyükata**
Yayınevi: **Sola Unitas**
Sayfa Sayısı : **240**

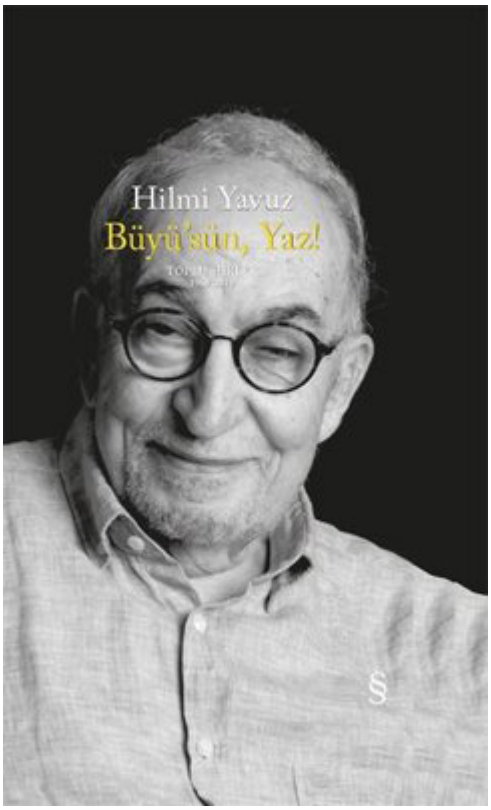

Büyü'sün Yaz! Toplu Şiirler 1969-2019

Yazar: **Hilmi Yavuz**
Yayınevi: **Everest Yayınları**
Sayfa Sayısı: **560**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

İmgenin İcadı

Yazar: **Yalçın Armağan**
Yayınevi: **İletişim Yayınları**
Sayfa Sayısı : **224**

Türkiye'de Laiklik ve İslâm

Yazar: **Umut Azak**
Yayınevi: **İletişim Yayınları**
Sayfa Sayısı: **460**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

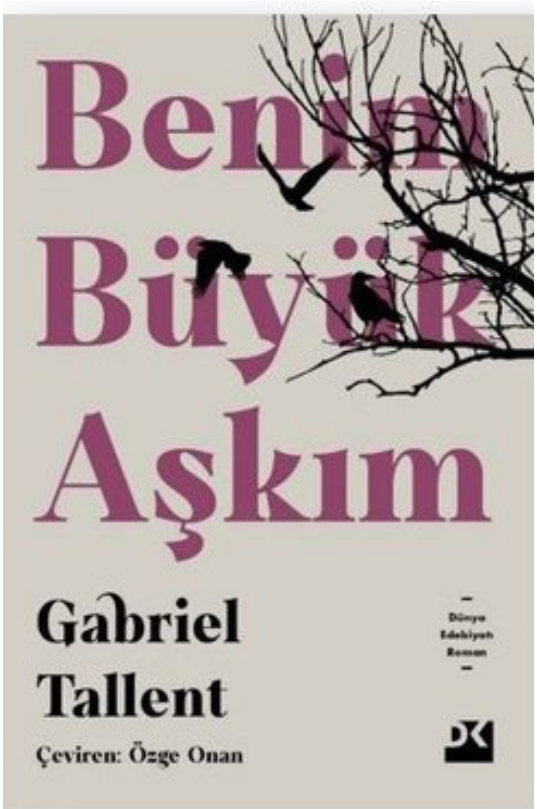

Benim Büyük Aşkım

Yazar: **Gabriel Tallent**
Çevirmen: **Özge Onan**
Yayınevi: **Doğan Kitap**
Sayfa Sayısı : **448**

Tolstoy'un Bisikleti

Yazar: **Umut Esen**
Yayınevi: **Sola Unitas**
Sayfa Sayısı: **200**

Tablo ve Ressam

Yazar: **Recai Şeyhoğlu**
Yayınevi: **Cinius**
Sayfa Sayısı : **240**

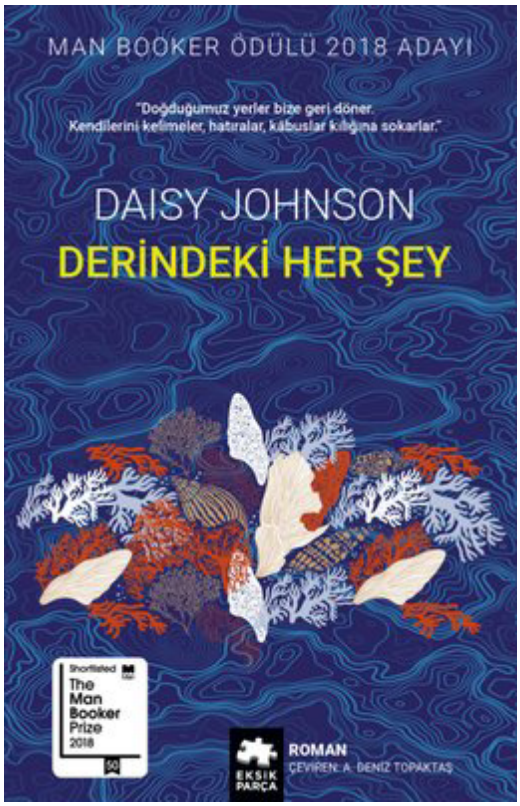

Derindeki Her Şey

Yazar: **Daisy Johnson**
Çevirmen: **A. Deniz Topaktaş**
Yayınevi: **Eksik Parça**
Sayfa Sayısı: **240**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

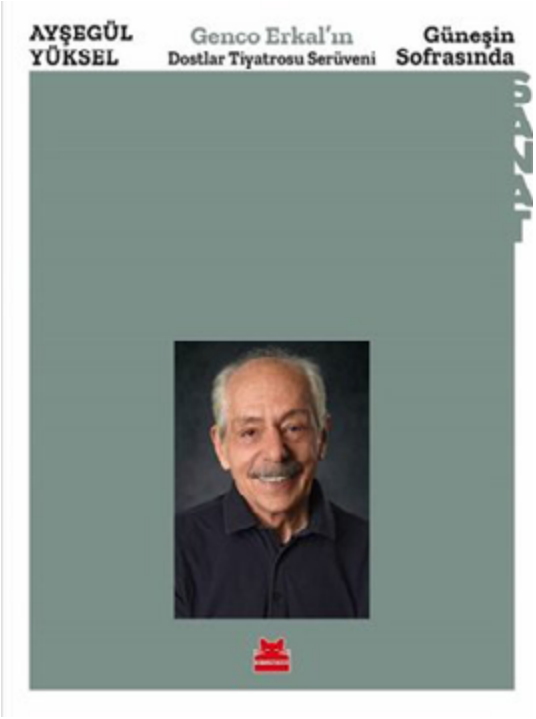

Güneşin Sofrasında

Yazar: **Ayşegül Yüksel**
Yayınevi: **Kırmızı Kedi**
Sayfa Sayısı : **336**

Çağdaş Sanat Söyleşileri

Yazar: **Hülya Küpçüoğlu**
Yayınevi: **Anima Yayınları**
Sayfa Sayısı: **184**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

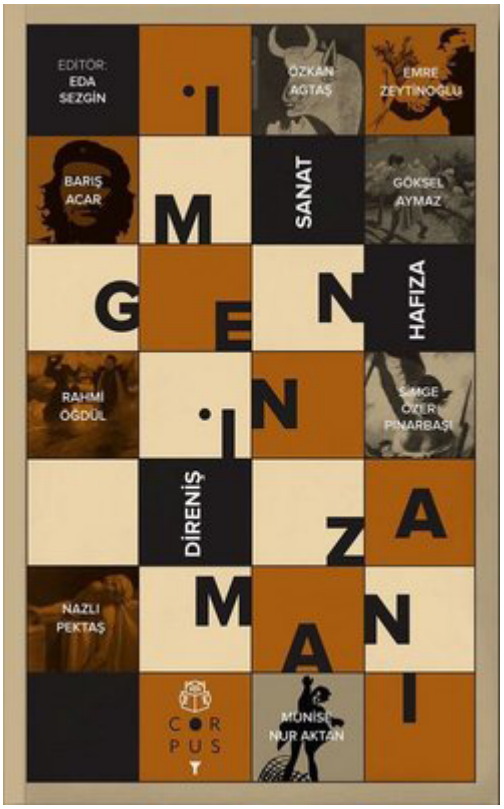

İmgenin Zamanı: Sanat Hafıza Direniş

Yazar: **Kolektif**
Yayınevi: **Corpus**
Sayfa Sayısı : **238**

Yapıtsız Sanatçılar-Yapmamayı Yeğlerim

Yazar: **Jean-Yves Jouannais**
Yayınevi: **Corpus**
Sayfa Sayısı: **208**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Kötü Feminist

Yazar: **Roxane Gay**
Yayınevi: **Martı Yayınları**
Sayfa Sayısı : **416**

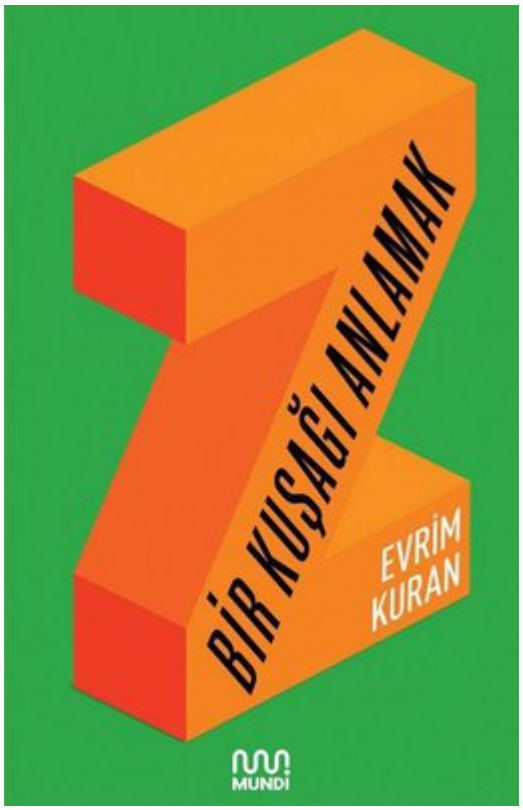

Z-Bir Kuşağı Anlamak

Yazar: **Evrim Kuran**
Yayınevi: **Mundi**
Sayfa Sayısı: **128**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

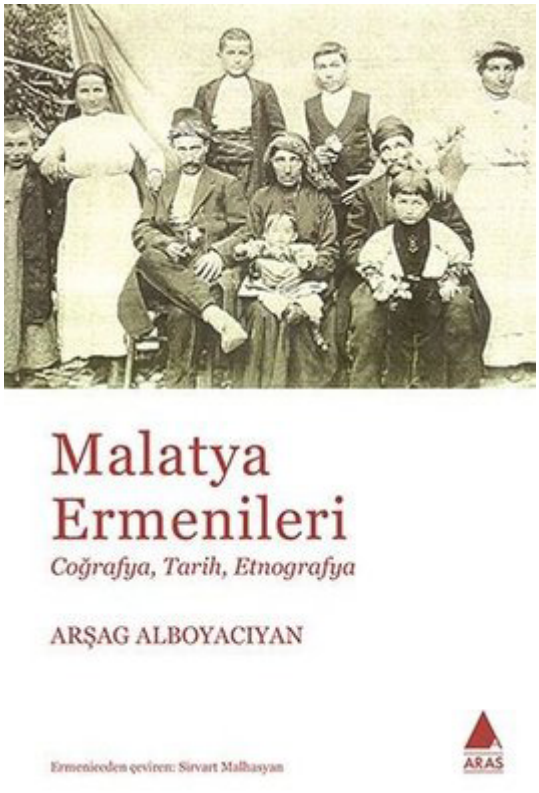

Malatya Ermenileri: Coğrafya-Tarih-Etnografya

Yazar: **Arşag Alboyacıyan**
Yayınevi: **Aras Yayıncılık**
Sayfa Sayısı : **480**

Virane Harita

Yazar: **Kobo Abe**
Yayınevi: **Monokl**
Sayfa Sayısı: **240**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

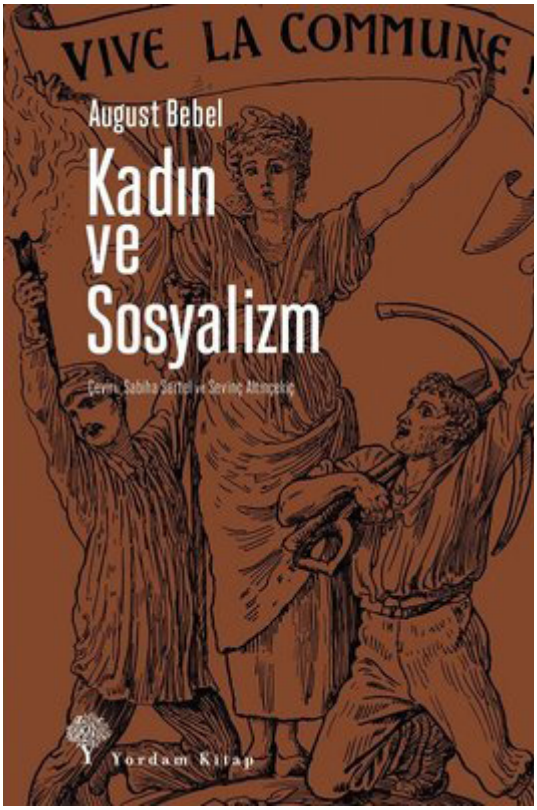

Kadın ve Sosyalizm

Yazar: **August Bebel**
Yayınevi: **Yordam Kitap**
Sayfa Sayısı : **560**

Kifayetsiz Pastoral

Yazar: **Rıza Kıraç**
Yayınevi: **İthaki Yayınları**
Sayfa Sayısı: **384**

Son Bakış

Yazar: **Irmak Zileli**
Yayınevi: **Everest Yayınları**
Sayfa Sayısı : **150**

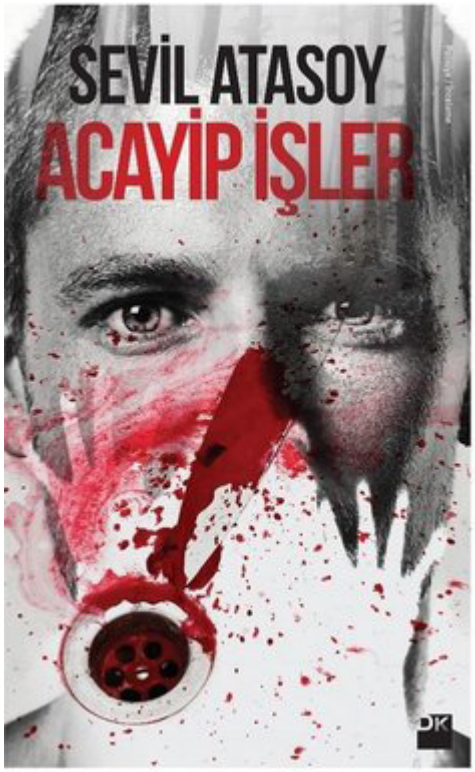

Acayip İşler

Yazar: **Sevil Atasoy**
Yayınevi: **Doğan Kitap**
Sayfa Sayısı: **258**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Barbarlarla Beklerken

Yazar: **Mehmet Mahsum Oral**
Yayınevi: **Everest Yayınları**
Sayfa Sayısı : **850**

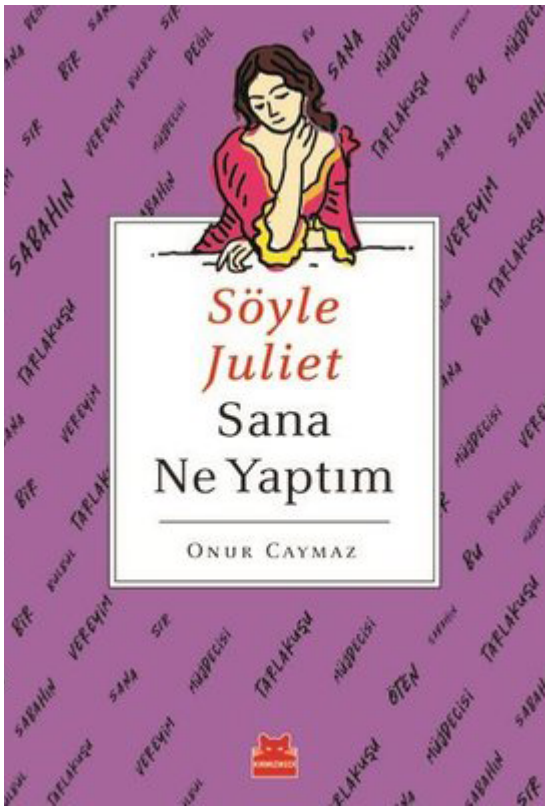

Söyle Juliet Sana Ne Yaptım

Yazar: **Onur Caymaz**
Yayınevi: **Kırmızı Kedi**
Sayfa Sayısı: **352**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Yere Yakın Yıldızlara Uzak

Yazar: **Emine Tavuz**
Yayınevi: **Epsilon Yayınları**
Sayfa Sayısı : **224**

İtalyan Masalları

Yazar: **Thomas F. Crane**
Yayınevi: **Karakarga Yayınları**
Sayfa Sayısı: **208**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Bunu Biz İstedik İstanbul

Yazar: **J. Hakan Dedeoğlu**
Yayınevi: **Karakarga Yayınları**
Sayfa Sayısı : **208**

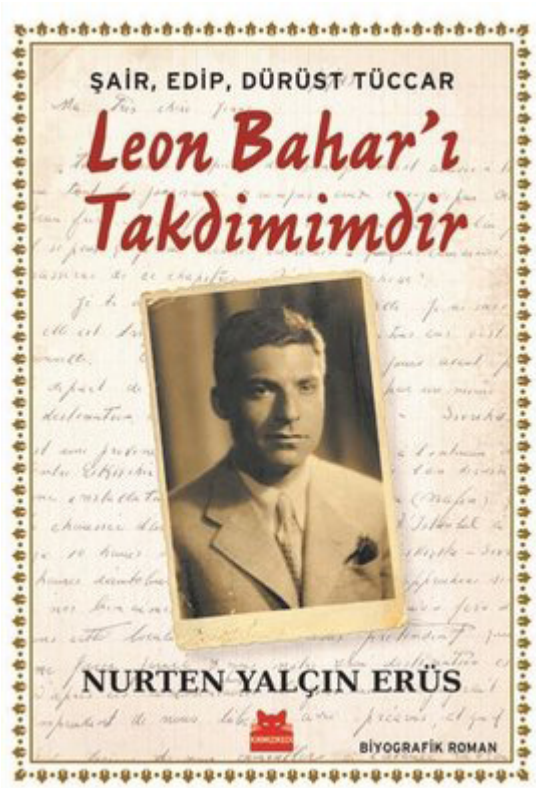

Şair Edip Dürüst Tüccar Leon Bahar'ı Takdimimdir

Yazar: **Nurten Yalçın Erüs**
Yayınevi: **Kırmızı Kedi**
Sayfa Sayısı: **480**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

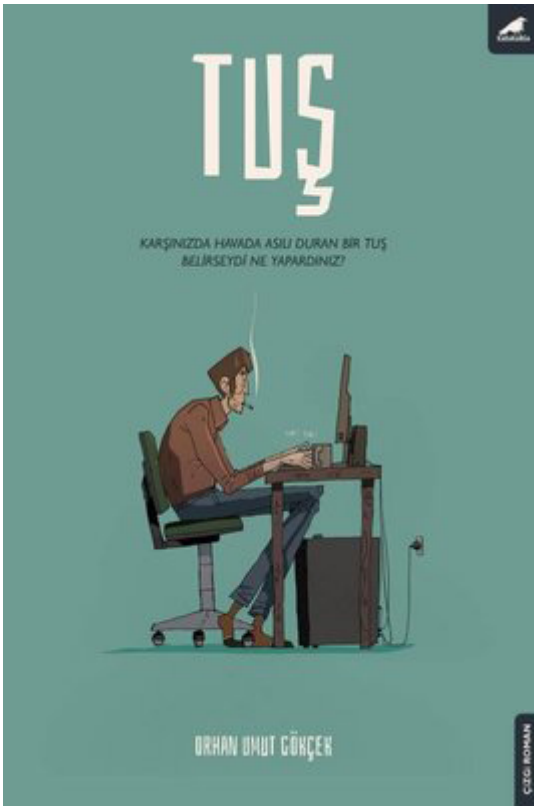

Tuş

Yazar: **Orhan Umut Gökçek**
Yayınevi: **Karakarga**
Sayfa Sayısı : **152**

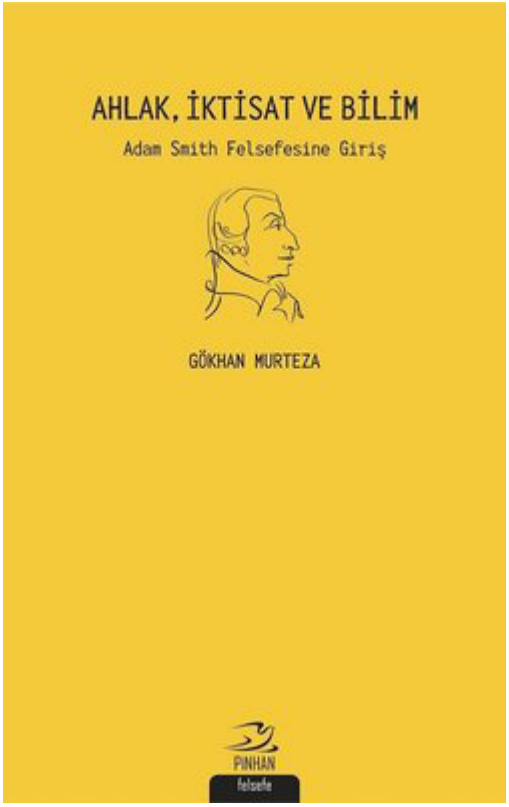

Ahlak İktisat ve Bilim: Adam Smith Felsefesine Giriş

Yazar: **Gökhan Murteza**
Yayınevi: **Pinhan Yayıncılık**
Sayfa Sayısı: **224**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Kürtlerin Gelenek ve Görenekleri

Yazar: **Mele Mehmüde Bazidi**
Çevirmen**: Murad Celali**
Yayınevi: **Nubihar Yayınları**
Sayfa Sayısı : **188**

Hakikat vs.

Yazar: **Komet**
Yayınevi: **160.Kilometre**
Sayfa Sayısı: **80**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Mürekkepçiler-Okul Bahçesinde Alarm

Yazar: **Dagmar Geisler**
Çevirmen**: Saliha Nazlı Kaya**
Yayınevi: **Hep Kitap**
Sayfa Sayısı : **144**

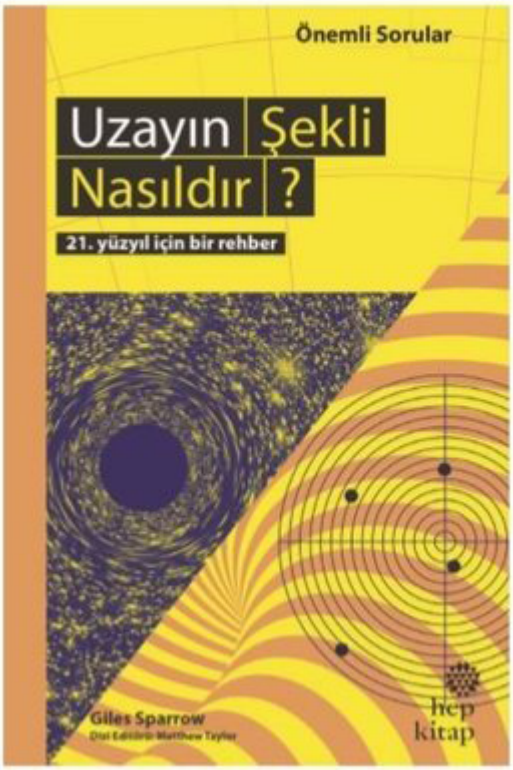

Uzayın Şekli Nasıldır?

Yazar: **Giles Sparrow**
Çevirmen**: Eda Açanal**
Yayınevi: **Hep Kitap**
Sayfa Sayısı: **144**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Mutluluk Rehberi

Yazar: **Kolektif**
Hazırlayan**: Kalust Şalcıoğlu**
Yayınevi: **İnkılap Kitabevi**
Sayfa Sayısı : **224**

Toplumsal Cinsiyet Akışkan mıdır?

Yazar: **Sally Hines**
Çevirmen**: Özge Çağlar Aksoy**
Yayınevi: **Hep Kitap**
Sayfa Sayısı: **144**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Yaşamın Kökenleri

Yazar: **Eörs Szathmary , J. Maynard Smith**
Çevirmen: **Avni Uysal, Gizem Uysal**
Yayınevi: **Ginko Bilim**
Sayfa Sayısı : **238**

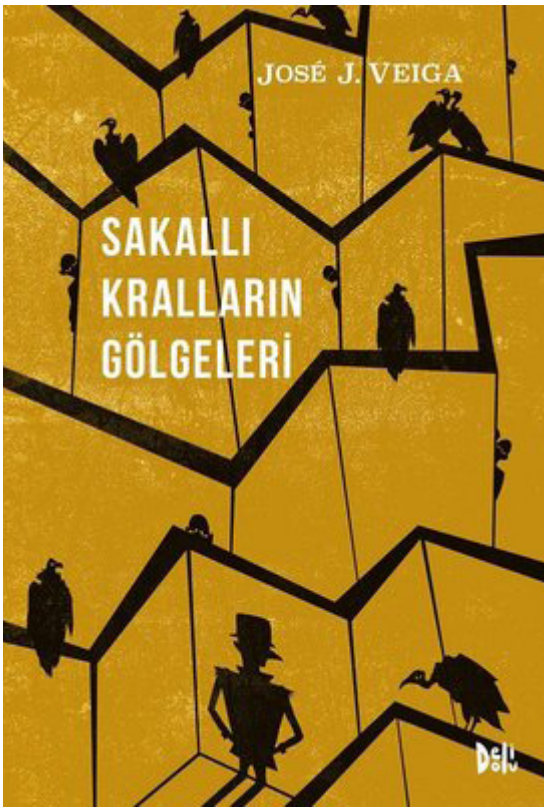

Sakallı Kralların Gölgeleri

Yazar: **Jose J. Veig**
Çevirmen: **Canberk Koçak**
Yayınevi: **Deli DoluYayınları**
Sayfa Sayısı: **159**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Düşünmek Ne Demektir

Yazar: **Martin Heidegger**
Çevirmen: **İlhan Turan**
Yayınevi: **Dergah Yayınları**
Sayfa Sayısı : **290**

Ölümcül Yakınlıklar-Mikroplar Tarihimizi Nasıl Şekillendirir?

Yazar: **Dorothy H. Crawford**
Yayınevi: **Metis Yayıncılık**
Sayfa Sayısı: **248**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Az Kazanan Yoldaşlar Çok Kazanan Yoldaşlar

Yazar: **Onur Akyıl**
Yayınevi: **Edebi Şeyler**
Sayfa Sayısı : **72**

Ellerim Olsun mu Yağmur?

Yazar: **Necdet Neydim**
Yayınevi: **Gergedan Yayınları**
Sayfa Sayısı: **88**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Kütleçekim Kara Delikler ve Bilgi Üzerine

Yazar: **Jacob D. Bekenstein**
Çevirmen: **Cem Oran**
Yayınevi: **Ginko Bilim**
Sayfa Sayısı : **152**

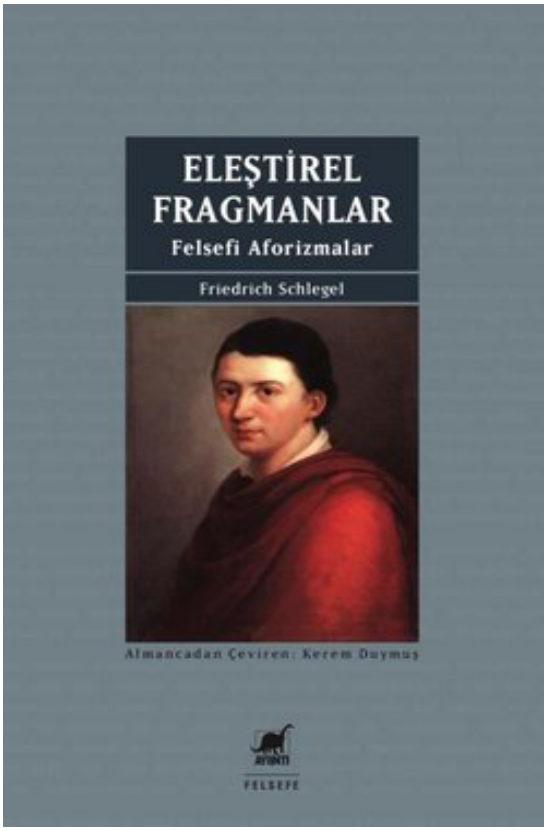

Eleştirel Fragmanlar-Felsefi Aforizmalar

Yazar: **Friedrich Schlegel**
Yayınevi: **Ayrıntı Yayınları**
Sayfa Sayısı: **96**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

50 Maddede Göbeklitepe ve Sırları

Yazar: **Doğan Satmış**
Yayınevi: **Karakarga Yayınları**
Sayfa Sayısı : **336**

Şarkılı-Oyunlu Şiirler

Yazar: **Ayla Çınaroğlu**
Yayınevi: **Nota Bene Yayınları**
Sayfa Sayısı: **80**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

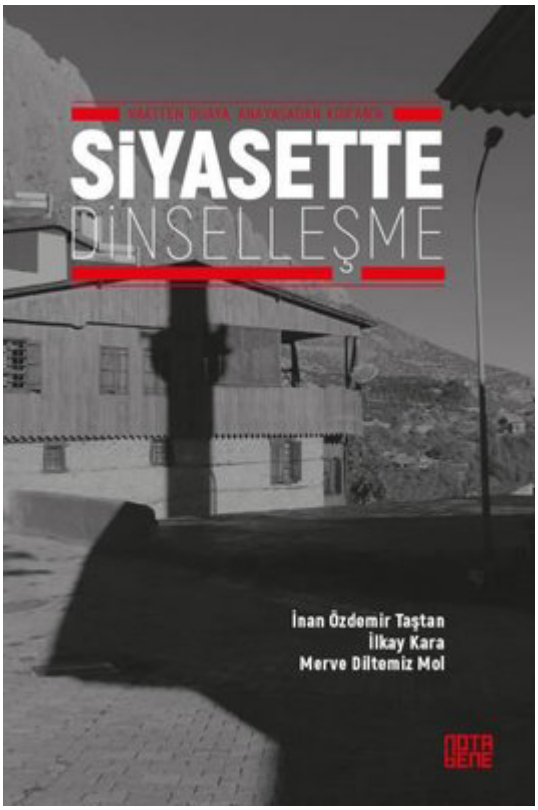

Siyasette Dinselleşme

Yazar: **Merve Diltemiz Mol , İnan Özdemir Taştan , İlkay Kara**
Yayınevi: **Nota Bene Yayınları**
Sayfa Sayısı : **232**

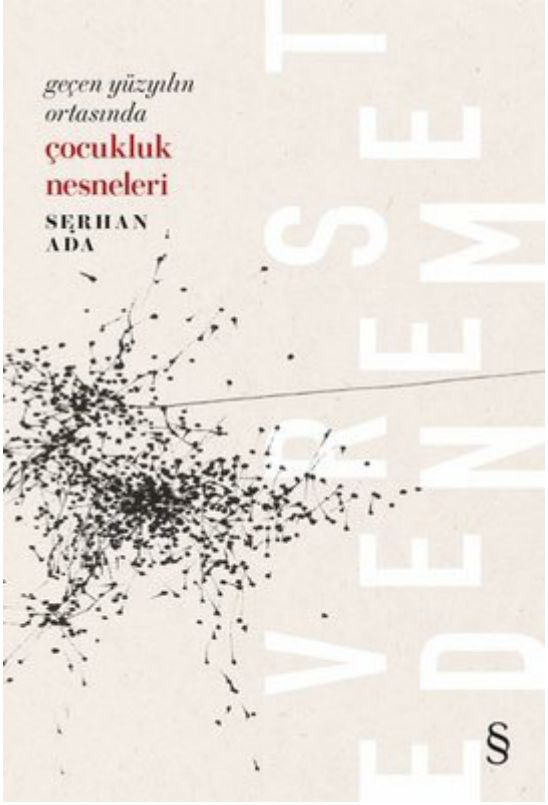

Geçen Yüzyılın Ortasında Çocukluk Nesneleri

Yazar: **Serhan Ada**
Yayınevi: **Everest Yayınları**
Sayfa Sayısı: **196**

ÇOK SATAN KİTAPLAR

EDEBİYAT

1. Aşkımız Eski Bir Roman
Ahmet Ümit, Yapı Kredi Yayınları

2. Şeker Portakalı
Jose Mauro De Vasconcelos, Can Yayınları

3. Beyaz Zambaklar Ülkesinde
Grigory Petrov, Karbon Kitaplar

4. Hayvan Çiftliği
George Orwell, Can Yayınları

5. 1984
George Orwell, Can Yayınları

6. Simyacı
Paulo Coelho, Can Yayınları

7. Kendine Hoş Geldin
Miraç Çağrı Aktaş, Olimpos Yayınları

8. Suç ve Ceza
Fyodor Mihayloviç Dostoyevski, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

9. Sineklerin Tanrısı
William Golding, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

10. İçimizdeki Şeytan
Sabahattin Ali, Yapı Kredi Yayınları

11. Gelirken Ekmek Al
Şermin Yaşar, YDoğan Kitap

12. Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu
Stefan Zweig, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

13. Fahrenheit 451
Ray Bradbury, İthaki Yayınları

14. Cesur Yeni Dünya
Aldous Huxley, İthaki Yayınları

15. Bir İdam Mahkumunun Son Günü
Victor Hugo , Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

Kaynak: kitapyurdu.com

ÇOK SATAN KİTAPLAR

EDEBİYAT DIŞI

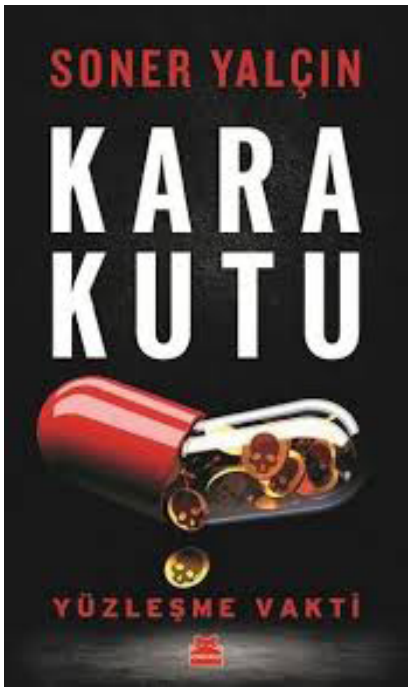

1. Kara Kutu
Soner Yalçın, Kırmızı Kedi

2. Bir Ömür Nasıl Yaşanır? Hayatta Doğru Seçimler İçin Öneriler
İlber Ortaylı, Kronik Kitap

3. Momo
Michael Ende, Pegasus Yayınları

4. İrade Terbiyesi
Jules Payot, Ediz Yayınevi

5. Tüfek, Mikrop ve Çelik
Jared Diamond, Pegasus Yayınları

6. Menzil - Bir Tarikatın İki Yüzü
Saygı Öztürk, Doğan Kitap

7. İçimdeki Müzik
Sharon M. Draper, Timaş Genç

8. Bırak ve Rahatla
Adem Güneş, Timaş Yayınları

9.Yüksek Adalet Divanı Kararları
Kabalcı Yayınları

10. Çocuklarımızla İtişmeyelim İletişelim
Hatice Kübra Tongar, Hayy Kitap

11. Şehvetiye Tarikatı
İsmail Saymaz, İletişim Yayınları

12. Metastaz
Barış Pehlivan-Barış Terkoğlu, Kırmızı Kedi

13. Saklı Seçilmişler
Soner Yalçın, Kırmızı Kedi

14.Bağırmayan Anneler
Hatice Kübra Tongar, Hayy Kitap

15. Hayvanlardan Tanrılara Sapiens
Yuval Noah Harari, Kolektif Kitap

Kaynak: kitapyurdu.com